

11 DE SETEMBRE

CATALA:

El teu Cinema és el
"MIRAFLORES"

Stat. Exhibidora Pirineus

EDUARD AUSENSI

FABRICA DE BOTONS I INSIGNIES MILITARS

Avinguda d' Itàlia, 1848

Telefon, 45971

ARMENGOL PALMES
PINTURA, DECORACIO =

AV. PORTUGAL, 999 — TELEFON, 52477

SANTIAGO

Castellà Granja i Cia.

Huérfanos, 780 — Telefon 30472

Cigars "Romeo y Julieta"

Xereç "Tio Paco"

Conyac "La Parra de Oro"

PER A MOBLES FINS,

OYONARTE

PER A INSTAL.LACIONS ARTISTIQUES,

OYONARTE

PER A CONSTRUCCIONS DE FUSTA,

OYONARTE

MIQUEL OYONARTE

GIRARDI, 1435 — TELEFON, 47685

SANTIAGO

RESTAURANT DEL CENTRE CATALA

Huérfanos, 1111 — Telefon 86583

ATES PER CARLES MOLLO

CUINA NETAMENT A LA CATALANA

VINS I LICORS DE PRIMERA QUALITAT

ESPECIALITAT EN BANQUETS

Qnines Companyies m'ofereixen
més garanties i facilitats?.....

DECIDIDAMENT

Federació Xilena d'Assegurances

**LA NUMANCIA
LA FEDERAL I
CAUPOLICAN**

Incendis - Marítimes — Transports — Garanties, etc

VALPARAISO (Gerencia)

Prat, 865 - Casilla 744 - Tel. 5854

SANTIAGO

Huérfanos, 972 - Casilla 1993 - Tel. 89684

Llibreria SALVAT
Barcelona-Santiago

Agustinas 1043 — Casilla 2326 — Teléf. 84734

SANTIAGO

El millor assortit de llibres

La millor llibreria

TRANSPORTATION

EMPRESA DE TRANSPORTS

H. BEDWELL i LEONART GERMANS LTDA.

ROSAS 1857

TELEFON 62483

LLIBRERIA SENECA

LLIBRES — REVISTES — FIGURINS — LITERATURA — CIENCIES — ART — TECNICA

L'assortit més complet i el millor servei de novetats de les principals editorials nacionals
i estrangeres.

HUERFANOS, 836

CASILLA, 13171

TELEFON, 33698

Assegurances

VIDA I INCENDIS

BARTOMEU SOLER i URGELL

HUERFANOS, 1055 - INTERIOR, 336 - OF. 204-8

TELEFONS, 62442 - 83151 - 74838

Forn i Pastisseria

Montserrat

d'ANDREU PLA

ENSAIMADES, COQUES I TORTELLS A
L'ESTIL DE LA NOSTRA TERRA.

ELS PRODUCTES D'AQUESTA CASA SON
GARANTIA DE QUALITAT I D'HIGIENE

ES REPARTEIX A DOMICILI

Puente, 825 — Santiago — Telèfon, 60147

Tallers Hispània

INSTAL·LACIONS

MOBLES

DECORACIO

FUSTERIA D'OBRES

TALLERS I OFICINES:

RUIZ TAGLE 1249

FABRICA DE NINES

de BALDOMA i Cía

BLANCO ENCALADA, 2565 — TELEFON, 90434

ASSORTITS ESPECIALS PER A REGALS DE
NADAL, CONVENIENTS A SINDICATS,
INSTITUCIONS, FUNDOS, ETC.

VENDES AL MAJOR I DETALL

Reparació d'automobils y motors
d'explosió

Ramon Gimeno

Tècnic Català, ex-Director-Propietari de la "Station
Mecano" de Barcelona

PEDRO LAGOS, 550
(per Carmen, quadra 15)

TELEFON, 51664

L'EMIGRANT

SETEMBRE DEL 1945

TANMATEIX, LA HISTORIA
JA ESTA ESCRITA. I TOTS
LA CONEIXEM.

ANY I DOLÇA CATALUNYA, PATRIA DEL MEU COR... N° 10

Portantveu de "Solidaritat Catalana"

Editor: Agrupació Democràtica Catalana.

Redactors: Amichatis, Josep Ma. Xicota, Joan Manresa, Josep Ma. Casasses, Josep Ma. Imbert, Josep Torre de Mer i Santiago Meléndez.

Dibuixants: Roser Bru, Amichatis-Montero i Eduard Caces.

PREUS:

Subscripció a Xile \$ 100 l'any

Exemplar \$ 10

Per a altres països: Preus convencionals

Direcció postal: CLASIFICADOR 578 — SANTIAGO

NOTA.—Els articles signats, de caire polític o polèmic, són publicats sota l'exclusiva responsabilitat de llurs autors. Els articles no signats i les notes, ho són per compte de l'Entitat Editoria.

SUMARI

Portada, per Roser Bru. — L'adhesió al Govern. — Editorial. — Entorn de la bomba atòmica, per Alexandre Tarragó. — Lisboa, per Santiago Meléndez. — Excursió per l'Ozama, per Angels S. Crespo. — L'Onze de Setembre d'enguany al Teatre Municipal, per M. C. — Ruta d'exili. Paraula d'honor, per Joan Manresa. — Exiliats il·lustres. Pau Casals opina. — Els catalans i les Festes Pàtries. — Centre Català. L'aniversari de l'arribada del "Winnipeg". — Noticiari.

L'ADHESIO AL GOVERN

Ha estat tramès el següent cablegrama:

"JOSEP IRLA BOSC

COGOLIN - VAR - FRANÇA.

CENTRE CATALA, EN NOM DELS CATALANS DE XILE, S'ADHEREIX AL GOVERN DE LA VOSTRA PRESIDENCIA, FENT VOTS PERQUE EN BREU TERMINI SIGUI ACONSEGUIT SOTA EL VOSTRE GUIATGE EL TOTAL ALLIBERAMENT DE LA PATRIA.

PERE MIR, President — FELIX BALAGUER, Secretari.

Santiago de Xile, 20 de setembre del 1945".

Caldria formular algun comentari? Heu-vos-ací una fita que no hem dubtat mai que fóra atesa. I que, per aquest motiu, en destacar-la com es mereix, ho fem amb la joia serena, sense estridències, que produeix la consecució dels grans fets previstos.

Del Centre Català al Govern de Catalunya. Que la magnífica lliçó que es desprèn d'aquesta adhesió guiï, en l'esdevenidor, tots els catalans residents en l'estimada terra de Xile.

EL FELIÇ esdeveniment que, fa ja alguns mesos tots esperàvem, s'ha produït per fi. Ha quedat constituït a França el Govern Català a l'exili, sota la immediata direcció del senyor Josep Irla, President de la Generalitat de Catalunya. I són satisfactòries les primeres manifestacions conegudes de la reacció dels catalans davant d'aquest fet.

A Xile, SOLIDARITAT CATALANA s'ha apressat a declarar d'una manera pública la seva adhesió entusiasta al nou Govern de Catalunya, i idènticament ha procedit el Centre Català de Santiago, el qual ha adreçat al senyor Irla un cablegrama d'adhesió en nom de tots els compatriotes que residim a aquest país.

Es d'esperar que la mateixa línia de conducta serà seguida immediatament, i sense reserves de cap mena, per tots els catalans, els que es troben a la terra mare i els que estem a l'estranger.

D'aquesta manera, i amb veritable esperit patriòtic, entre tots donarem al nou Govern aquell prestigi que ha de tenir, en l'ordre nacional i internacional, com a base principalíssima i indispensable per a l'èxit de les seves futures actuacions: el de representar inequívocament l'esperit i la voluntat de tots els fills de Catalunya.

Hem dit que la nostra adhesió al Govern ha d'ésser donada àmpliament, sense cap reserva. I això no vol dir que propugnem una obediència cega, inconscient o de ramat, sinó — molt al contrari — un recolzament i una col·laboració encoratjadors, entusiastes, suficients per a afermar entre tots els catalans el clima de serenitat, seny i optimisme que han de facilitar-nos l'encert i el triomf.

Per això cal que tots els comentaris, judicis i suggeriments que, d'una manera democràtica, puguin ésser formulats enfront de la constitució i actuació del nou Govern, siguin mesurats amb un profund sentit de la responsabilitat que a tots els catalans ens pertoca — per humil que sigui la nostra persona, — i de la nostra fonamental obligació de no originar dificultats i obstacles a la gestió — ja prou difícil per naturalesa — dels nostres representants autoritzats.

El senyor Carles Pi i Sunyer, per motius i fets que desconeixem, renuncià la missió que li havia estat confiada, fa algun temps, i ha estat el mateix President Irla el que, donant satisfacció a un desig general i a una necessitat inajornable, ha constituït el Govern català a l'exili, en una forma restringida, amb personalitats polítiques i intel·lectuals, que, en termes generals, frueixen de l'estima i consideració dels catalans. Ha estat assenyalada també la intenció del President d'ampliar el seu Govern amb un major nombre de representacions, a mesura que ho cregui oportú.

Es evident, en efecte, la conveniència, podríem dir la

necessitat, que en el Govern de Catalunya hi estiguin representades totes les forces democràtiques del nostre poble, sense excepció. Ho exigeix la seva mateixa naturalesa d'ésser Govern a l'exili, la missió bàsica del qual, a més de recollir i ostentar autoritzadament i d'una manera indiscutida la representació de tots els catalans, és la de preveure, provocar i dirigir totes les actuacions que ens portin a la recuperació de Catalunya, i fer-se càrrec de la responsabilitat total del govern de la Pàtria, quan arribi l'hora gloriosa de la llibertat, fins que el nostre poble, en exercici democràtic de la seva sobirania, assenyali indubtablement la seva voluntat i designi les seves futures autoritats.

Convé, doncs, és necessari, que el Govern aplegui les representacions de tots els partits polítics d'arrel i naturalesa netament catalanes, i també les d'aquells estats d'opinió que, a Catalunya principalment, s'han anat formant en una interpretació essencialment patriòtica i humana dels tràgics esdeveniments del darrer decenni, i que — com a conseqüència de les circumstàncies viscudes — potser no s'ajusten prou bé a les tendències que recollien els nostres antics partits polítics. Si era blasmable i essencialment antipatriòtica la cridanera companya que uns quants equivocats realitzaven fa algun temps sota el lema de "res de retorn al passat!" — que motivà el nostre editorial del mes de febrer darrer, — també demostraria migradesa espiritual i manca de visió política negar representació als moviments d'opinió abans al·ludits. Altrament no són incompatibles amb els vells partits polítics, sinó, al contrari, perfectament agermanables quan es posen en contacte amb predisposició a l'entesa i a la tasca conjunta, com ho demostrà la constitució a França de SOLIDARITAT CATALANA, un dels fets més transcendents en el camí que ens ha portat a la formació del nou Govern.

Amb la integració dels representants de totes les forces democràtiques catalanes, el Govern vigoritzarà i completarà la seva fisonomia nacional. Estem segurs que aquesta és també la convicció i la decidida voluntat del President i dels seus actuals Consellers, i que si tan sols ha començat a ésser realitzada d'una manera parcial, això és degut a les considerables dificultats que presenta aquesta tasca d'aplegament, ateses totes les circumstàncies que afecten la nostra vida nacional, especialment les d'intercomunicació.

Per altra banda, aquesta tasca reclama el més gran patriotisme i els majors sentits de ponderació i responsabilitat per part de tothom, i en particular de tots els dirigents. Ara més que mai han d'ésser absolutament bandejades les exigències desorbitades i amb apressaments, les imposicions, els vets i les travetes més o menys dissimulades. No és hora de plataformes partidistes, ni de pretendre adquirir posicions pel dia de demà. És hora de realitzar conjuntament la grandiosa obra de la restauració nacional.

Si veritablement estimem Catalunya i volem la seva llibertat, amb una vida plena i justa per a tots els seus fills, l'adhesió al Govern i àdhuc la col·laboració en les seves tasques, ha d'ésser totalment abnegada i desinteressada. Tan sols d'aquesta manera — lliure de dificultats internes; cada vegada més fort i prestigiada — el Govern català podrà aconduir-nos pels camins que anhelem i sabrà afrontar, amb encert i decisió, les hores difícils de l'infantament i dels primers passos de la nova Catalunya lliure.

SOLIDARITAT CATALANA

Constitució del Govern de Catalunya

UN comunicat oficial de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, datat el dia 14 de setembre, anuncià la constitució del Govern català a l'exili.

Havent renunciat Carles Pi i Sunyer a la missió que li havia estat confiada de constituir Govern, el propi President de la Generalitat, senyor Josep Irla, té la direcció del nou Govern.

El senyor Josep Irla, ex-president del Parlament Català, recollí en el mes d'octubre del 1940 la successió del President de la Generalitat, Lluís Companys, afusellat pels feixistes de Franco a Montjuïc.

El nou Govern està integrat com segueix:

PRESIDENT: JOSEP IRLA.

CONSELLERS:

POMPEU FABRA, professor de la Universitat i president de l'Institut de Catalunya;

ANTONI ROVIRA I VIRGILI, historiador, president del Parlament Català;

CARLES PI I SUNYER, membre del Partit d'Esquerra Republicana de Catalunya;

JOSEP CARNER, escriptor, ministre plenipotenenciari i ex-conseller de l'Ambaixada d'Espanya a París;

JOAN COMORERA, periodista, secretari del Partit Socialista Unificat de Catalunya;

JOSEP XIRAU, professor de la Universitat de Barcelona i ex-diputat socialista.

El Palau de la Generalitat

Aquest Govern restringit està compostat per personalitats representatives que frueixen de gran prestigi a la vida política i intel·lectual de Catalunya, i ha estat constituït amb una finalitat d'unitat nacional catalana, i amb idèntica intenció el President Irla es reserva el fer noves designacions de Consellers, quan cregui arribat el moment de nous cursos.

Adhesió de Solidaritat Catalana

Atesa la formació del Govern de la nostra Pàtria, SOLIDARITAT CATALANA declara públicament la satisfacció que li produeix la seva constitució, i espera que pròximament seran una realitat les intencions del President de Catalunya d'ampliar-lo fins convertir-lo en un Govern en el qual hi estiguin representats directament tots els sectors democràtics del nostre poble.

SOLIDARITAT CATALANA es disposa, des d'ara, a prestar la seva col·laboració al nou Govern, amb el desig que la seva tasca sigui fructífera, i amb l'esperança que, amb l'esforç de tots, en el termini més brevíssim, onegi triomfal a la nostra Pàtria la bandera catalana, símbol de la nostra llibertat.

Invitem cordialment tots els nostres compatriotes a que, per damunt de diferències d'apreciació, atorguin al Govern de Catalunya l'adhesió i el recolzament més entusiastes.

Santiago de Xile, 17 de setembre del 1945.

ESCOLTEU

TOTS ELS DIUMENGES
de 1,30 a les 2 de la tarda
"PER CATALUNYA"

Audició de "SOLIDARITAT CATALANA"

Radio "La Americana" C. B. 130 i C. E. 960 (ona curta)

Freqüència de 9660 Ke. Banda de 31 mt. Logitud d'ona 31,25 mt.

EN la història de la Ciència i de la Tècnica ens trobem moltes vegades amb descobriments i aplicacions d'una importància cabdal que l'anomenat "home del carrer" no pot entendre d'una manera plena. La bomba atòmica n'és un. Qualsevol dia — sigui ara, sigui d'ací deu anys — es divulgarà el secret de la bomba que caigué a Hiroshima i a Nagasaki. Els doctors en ciències i els tècnics en bombardeig, i algun dels esperits desperts i cultes que encara queden, comprendran amb relativa plenitud científica el mecanisme d'aquesta arma de transcendència còsmica. Però tu i jo, lector amic, simples homes del carrer sense pretensions, haurem de contentar-nos amb la general i vaga comprensió que solem tenir dels fets científics més rellevants. Això no vol pas dir que ens haguem de desanimar i de romandre amb els ulls closos, doncs a l'hora de la veritat ni el mateix Newton sabia què era la gravitació universal, de la mateixa manera que tampoc Einstein pretèn entendre la significació precisa del seu espai "curb, finit i il·limitat". És obsessionant i és desitjable la comprensió rigorosa dels mecanismes científics, però tota vegada que sempre queda incògnita per a tots la última realitat física de les coses, deixeu-nos intentar ardidament de posar el nas en un fet que no solament és difícil en ell mateix sinó que, per escriure, està envoltat de la reserva científica i militar més impenetrable.

Els químics coneixen uns 92 elements o substàncies simples. Considerats en les seves porcions més petites — els àtoms — l'element més lleuger és l'hidrògen (1) i el més pesat és l'urani (92). La ordenació dels elements tenint en compte el pes dels seus àtoms sembla tenir una importància extraordinària. Un d'ells, el número sis, el vulgar carbon, tan àvid de companya que per tal de formar grans molècules es casa tmb ell mateix endemés de fer-ho amb l'hidrògen (1), el nitrògen (7) i l'oxigen (8), el carbon, diem, és l'element *sine qua non* en el fenomen de la vida. Altres, els números 26, 27 i 28 (ferro, cobalt, níquel), estan lligats amb el fenomen del magnetisme. I els últims deu de la sèrie, veïns del ràdio (88), tenen la propietat de desintegrar-se espontàniament, demostrant que l'"àtom" clàssic ja no és "à-tom", ço és, que la part més petita de substància simple que sol passar sencera d'unes a les altres combinacions químiques, es pot rompre, es pot desfer, mostrant ésser un petit univers en el qual l'espai buit intratòmic abulta milers de vegades més que la precària substància que enclou.

La vida, el magnetisme, la desintegració radioactiva: heus ací tres propietats lligades amb l'ordenació per pesos atòmics dels elements. Número 6, número 26, número 92. ¿En què radica la importància d'aqueixes posicions en la "taula periòdica" dels 92 elements? ¿Simple qüestió de pes atòmic? No. Hi ha quelcom més. Coincidint amb l'ordenació per pesos atòmics existeix una ordenació estructural més profunda: des de l'hidrògen a l'urani no solament creix el pes sinó també la càrrega elèctrica, positiva en el nucli dels àtoms, negativa en la perifèria. I amb la càrrega elèctrica, les partícules que la contenen. Aquests números 6, 26 i 92 indiquen les càrregues positives dels nuclis atòmics del carbon, el ferro i l'urani, com indiquen a l'ensem el número d'electrons negatius que cada àtom conté en llur perifèria. La vida, el magnetisme i la radioactivitat, tan aparentment diferents i transcendents, van reduint-se a meres diferències de pes atòmic, de càrrega elèctrica, d'estructura atòmica. En el fons les 100.000 vides d'hiroshimites segades, i les

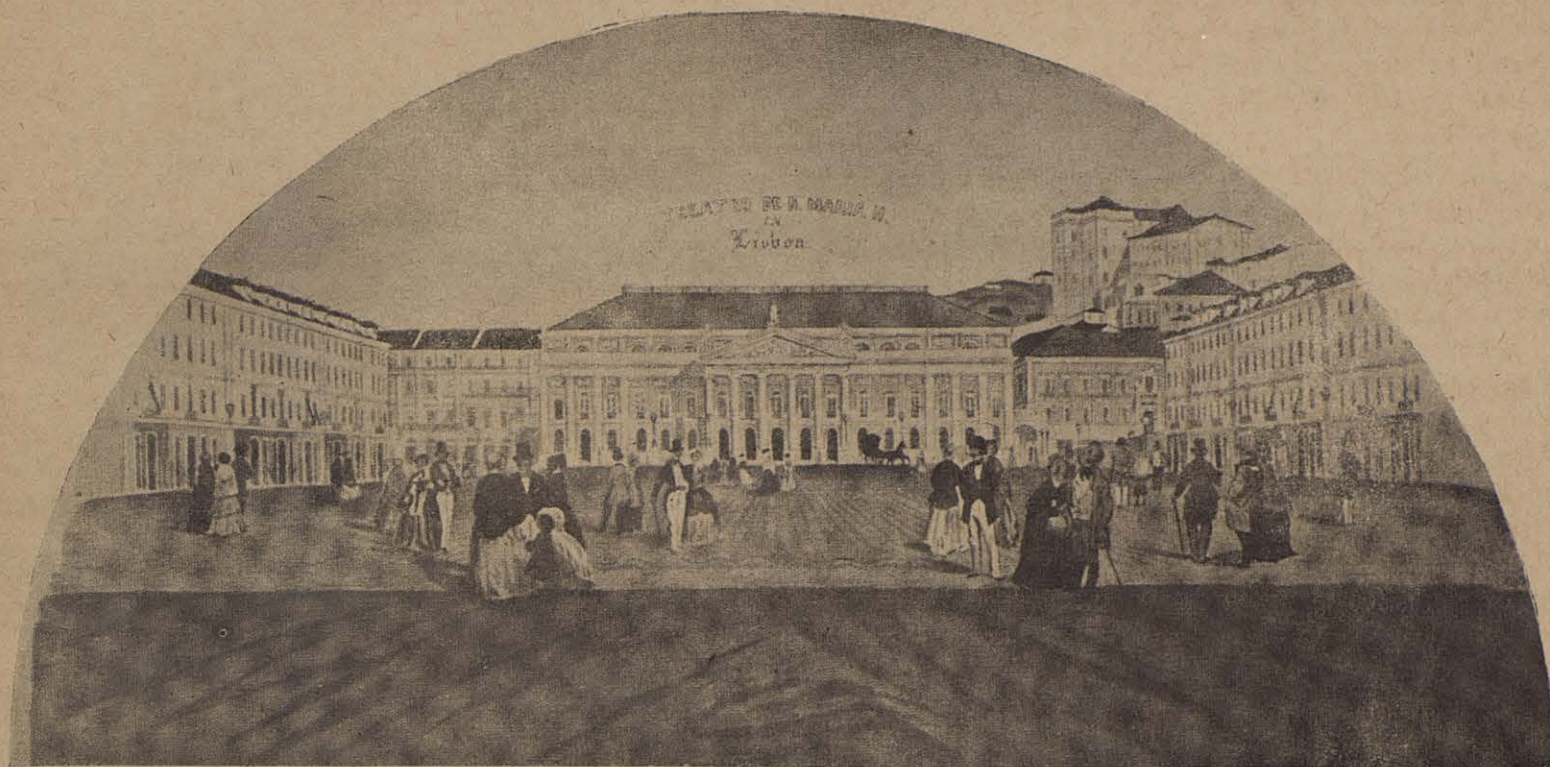
Entorn de la bomba atòmica

Per ALEXANDRE TARRAGO

brúixoles que guiaven l'avió nordamericà, i la catastròfica deflagració de la bomba d'urani 235, no són més que Electricitat i Número.

Acabem d'esmentar l'urani 235. Aquest número indica l'estricta pes atòmic prenent per unitat el pes de l'àtom d'hidrògen. No és l'urani majoritari, de pes 238, la matèria prima de la bomba atòmica. En una quantitat qualsevol d'un element s'hi troba una gran majoria d'àtoms i una petita minoria que tot i tenint les mateixes propietats químiques es diferencien pel pes. L'urani mortífer de la bomba atòmica és urani de pes lleuger: es troba originàriament barrejat en el sí de la substància que anomenem "urani" en una proporció inferior al 1 per cent de la barreja. Aquest escassíssim urani, de pes lleugerament més petit que l'urani standard, es veu que té una particular predisposició a soltar els lligams de la cohesió intratòmica. Els electrons perifèrics del seu àtom i les partícules del nucli — eixam complexe i turbulent — sembla que es desintegren amb infernal fruïció, deixant desfermada l'energia que els manté units. Aquesta energia, fonamentalment elèctrica, concentradora i potencial en els àtoms de les substàncies estables, s'allibera en l'urani 235 amb l'ajut d'altres nuclis atòmics que obren com a detonants, esvaïnt-se en una energia actualitzada, transformada principalment en intensíssima radiació calorífica. I aquesta propietat radioactiva que tenen com un subproducte els últims elements — els més pesats — de la taula periòdica, mostra aleshores la seva hostilitat apocalíptica envers aquell altre subproducte tan precari, la vida, que sol acompanyar el carbon i els seus lleugers veïns de la sèrie elemental...

No volem fer prediccions. L'home ha après a transformar la matèria en energia; aclarim: la poca matèria en molta energia. Aquest és un cop de fortuna tècnica tan audaç com el cop d'audàcia intel·lectual que el precedí, i tan ardit com la fusió especulativa del temps i de l'espai. Grans operacions de síntesi. Una mena de ciència panoràmica i orquestral. Potser la Biologia dels anys a venir podrà també seguir la Matemàtica, la Física i la Química amples i gegantines dels temps presents. I potser després serà arribada l'hora de començar a esperar dels homes de ciència una aportació definitiva al redreçament de la torçada i difícil condició humana.

L I S B O A

Per SANTIAGO MELENDEZ

Saudade

SI NO HEU estat a Portugal i especialment a Lisboa, no us serà fàcil midar el significat de la paraula "saudade" amb què encapçalo aquestes notes. "Saudade" no te apenes l'equivalent en l'enyorança catalana, la "morriña" gallega, el "caffard" francès ni l'"spleen" anglès, malgrat tenir-ne tota l'aparença.

Enyorar la Pàtria, els pares, els germans, el poble o la ciutat on s'ha nascut, és natural, però no oblidar — no poder oblidar, millor dit — una terra estranya, amb totes les seves qualitats i defectes, córrer món fins a arribar a Amèrica, envellir pels camins sense que s'esvaeixin aquelles imatges, aquelles pedres i aquelles cançons, la sentor d'aquella terra i la "meiga" parla dels seus nadius, és quelcom de misteriós que sols la paraula "saudade" condensa.

El Portugal que jo vaig conèixer fa vint-i-cinc anys, era el de les acaballes democràtiques d'aquella terra. Encara sagnava de la revolta dictatorial de Sidonio Paes, de la qual sols en restava el testimoni gràfic i arxivat del fastuós enterrament del capdill, després del seu assassinat a l'estació do Rocio. Un cop fou deixat el taüt a la cripta dos Geronimos, el sidonisme s'esvai com el fum de palla.

Fou breu la revifalla democràtica. Al cap de poc d'iniciada es produí una altra revolta, que costà la vida a Antoni Graujo i a diversos ministres del seu Govern, el fundador de la República inclòs. Concha Leal fou una solució momentània, que amb Antonio Ma. de Silva a l'oposició, feren impossibles per a sostenir la banda, entre l'ermilla i la levida del President Almeida.

Entre aquestes desfetes i la que havia de venir després, s'escolaren els meus temps de ciutadà de Lisboa.

Als meus amics Vicens Domènec i Francesc Bertran, catalans lisboetes, als que dec l'haver conegut la meravellosa "cidade de marmore e granito", vint-i-cinc anys enrera.

El poble portugués, extenuat per tanta lluita estèril, vivia fent la política de l'èstruç, mentre a Espanya es produïa el desastre d'Annual, epilogat amb el "cuartelazo" de Primo de Rivera, com un mal averany per a Portugal.

A la premsa, a les tertúles i al teatre es gastaven bromes i es feien xistus de tota mena i calibre, a propòsit dels governs i de llurs ministres. Antoni Ma. de Silva era el cap de turc, damunt del qual es descarregava la ironia popular. Era una mena de Dato portugués, que ja fos per ambició o perquè no n'hi havia d'altre, servia la situació com un soldat borratxo. Queia el seu govern o el d'un altre President, i invariablement era cridat a formar-ne un de nou. Aquesta circumstància donà lloc a que en una revista teatral s'omplís l'"squetchs" polític amb aquella desfilada de còmics caracteritzats de presidents del Consell, que travessaven muts, però cerimoniosos, l'escena, mentre el comper de la revista deia adreçant-se al públic: "Meus amigos... E o Antonio e o Maria e!! sempre Antonio Maria!!..."

Aquesta política de punt mort, que amb més o menys consciència tolerava i mantenia un gran sector d'opinió, portà els partits liberals portuguesos a la bancarrota, i la inflació produïda pel boicot dretà portà la misèria a les llars humils, i obrí les portes al règim d'Oliveira Salazar-Carmona.

Malgrat aquest seguit de convulsions, el caràcter i la vida de Lisboa no en valien de menys. Jo vivia al Bairro

Alto. Hi vivia i treballava. Aquest barri, que és un dels sis o set turonets que com matons de monja esparços damunt del pla formen el graciós conjunt de l'anomenada ciutat de marbre i granet, és d'allò més original que us pugueu imaginar.

En cert aspecte recorda el Vieux Port de Marsella. En aquest barri, no obstant, es fa més vistent la pintoresca barreja, té més color, i podriem dir que és de més bona fe, malgrat que el baix fons hi tingui una considerable representació activa.

Una de les notes més característiques l'ofereixen els innombrables venedors que omplen, des de les set del matí fins a les vuit del vespre, els costaruts carrers i carrerons

del Bairro Alto. Els pregons que empren per a oferir llurs mercaderies semblen gemecs inintel·ligibles, però d'una melodia moresta.

Les "barinas", doncs així s'anomenen les venedores de peix fresc, són, pel que he vist fins ara, del més pintoresc. La indumentària de tons bigarrats, jipó de quadres blanc i blau, faldilla vermella amb franges negres, mitges de llana crua, blanques, i xinelles de xarol, lluentes. Al cap, un mocador de seda d'un verd llampant, simplement col·locat sense lligar, i capçades amb un barretet amb forma de volet pla, que fa de cimbell a una panera d'amples vímets, plena a vessar d'un peix fresquíssim i brillant com un joiell.

Van habitualment la una darrera l'altra, a poques passes, sense perdre el ritme esbelt de llurs elegants figures, malgrat el pronunciat pendent d'aquelles carrers, i el seu endiablament empedrat. Cal tenir en compte que calcen xinelles a retaló. Compleixen llur professió com a sacerdotesses d'un rite pagà, serioses i pulcres, lluint el rostre i els braços daurats pel sol, ornats el pit, les orelles i l'avantbraç amb riquíssims collars, penjolls i pulseres d'or i plata.

"!!Carapao... pra o gaaato!! Saaardinha freeesch!"

I així s'allunyen, amb un ritme sols marcat pel sorollet breu i sec dels talonets de fusta, i el cadenciós va i ve de llurs caderes, travades per un ample lligam de llana que les rodeja fortament.

Contrasta la freda austeritat de les "barinas" amb els sorollosos procediments que empren els venedors de fruites i verdures, pollastres, ostres i demés. Aquests discuteixen a tota veu amb les mestresses de casa, des de portes, balcons i finestres. Afegiu a aquest conjunt el venedor de bitllets de la rifa, que és una altra nota curiosa.

Hi havia en aquells anys un venedor oficial que era un homeàs com un Sant Pau, vestit amb una levita d'un verd panyo de billar engalonat d'or i cosit de botons llents i cordons de general. Li deien "O canteleiro fardado", que vol dir "El venedor de loteria d'uniforme". Semblava una autoritat d'un país rar. Gorra de plat d'almirall, i un bastó guarnit profusament en una mà, i a l'altra un gran plec de dècims, com si estès a punt de llegir un memorial. No oferia res per a vendre, sols es passejava de troç en troç de carrer. Si algú volia provar sort, havia de demanar-li el paperet a ell.

Tenia no obstant molts competidors no oficials, que actuaven a la inversa d'ell o de l'ordenança.

N'hi havia un de mig trolli, que oferia dècims tot cantant un fado. Apareixia de cop i volta en un indret, molt apressat i posant-se la mà oberta darrera l'orella i mirant el cel blau, engegava a tota veu, per exemple, el següent:

*"O meninas d'esta rua
soiu todas na panela
que o Menino do Castelo
quer vender una cantela".*

Seguidament llençava una nerviosa llambregada a tort i a dret, i si no havia pogut entendre cap "menina" girava cua, fugint com un esperitat.

El fado és una de les característiques, tant del barri alt com dels altres. El fado es pot dir que és el lligam de tot el país. La varietat d'aquest cant popular és infinita. Va del fado improvisat a base de vi en el baix fons, al fado aristocràtic, ja que per molt enlairada que sigui la posició d'una dama o d'un cavaller, consideraria una ofensa imperdonable el no saber o negar-se a cantar un fado en el seu saló, o on fossin convidats en un dia de festa. Obrers, estudiants, soldats, descarregadors del port, artistes i poetes, i fins els rectors i sacristans, són en un moment donat fadistes. Els sacristans, a l'hora de tocar a rosari, fan que el campaner, amb el carrilló rudimentari o elèctric, cridi els fidels tocant, o un fado molt conegut, o el de darrera hora, malgrat que devegades la lletra no casi d'una manera gaire adient amb la missió encarregada a les santes campanes.

En ocasió d'un afer un xic complicat entre una formosa "barina" i tot un senyor comte, es féu popular un fado la lletra del qual era una sátira contra els aristòcrates conqueridors de peixeteres i l'excessiu enrenou que produí el "potin". El refrà d'aquest fado era el següent:

*"Ja nao se pode fazer
com o corpo o que entender
si a barina vae pra o Conde
ninquei tem nada com isso".*

Malgrat la popularitat dels protagonistes i l'escabrós de l'afer, molts capvespres els fidels anaven a rosari al conjur de la comtal ensopçada.

A mitjans del segle XVIIIè. visqué una cèlebre fadista que arrebatà amb els seus cants i bellesa cors i bosses nobles. Fou la Savera, la vida de la qual resta plasmada en la novel·la, crec que de Julio Dantas, titulada "A Savera".

Sembla que en realitat el seu amor per un noble cavaller la portà al suïcidi.

*"Chorai, fadistas, chorai, ...
que a Savera morreu.
O fado morreu com ela...
Depois do meu coração".*

Així el noble senyor s'acomiadà de les despulles de l'aimada, damanant als fadistes que plorin, perquè desapareguda la Savera, el fado ha mort.

Els estudiants formen grups musicals a base d'instruments de corda, guitarres, mandolines portugueses, i solistes vocals que canten fados a meravella. Aquests grups són una altra de les notes pintoresques d'aquella terra. El primer lloc cal aclarir que els futurs metges i advocats vesteixen una levita llarga i pantalon negre, i estiu i hivern porten una capa llarga i de certa volada. Com més esparracada i sargida és aquesta, més difícil, llarga i atzarosa és la carrera del bordegaç.

Habitualment, de la cartera de mà o del simple lligam de llibres tronats, en penja un ramell de flocs de seda de colors, que són el distintiu del curs i de la facultat. Aquestes llaçades, quan el grup actua, passen a adornar el clavi de les guitarres, i si el protagonista és cantaire, són enfilades a la capa, a l'altura del pit.

A la primavera, per Pàsqua, és molt corrent veure'ls enfilat-se per aquells carrers de parets rosades, blanques o verdes, amb la lluna per guia, per a anar a donar una serenada a una "menina" que els deu tenir el cor robat a la meitat i els altres. Una de les premisses dels estudiants portuguesos és la polidesa, sinó en la indumentaria personal, en el tracte a donar a les dames. L'any vint-i-cinc vingué a Barcelona un d'aquests grups, i no cal dir que les nostres "meninas" anaven, com es diu allà vulgarment, "de bòlit". Malgrat que s'enteniien a mitges — si els arriben a entendre del tot!—. En el festival de comiat que se'ls donà al Teatre Novetats hi assistí tota la joventut universitària de casa nostra... i un contingent fantàstic de damisselles de tots els estaments.

Els futurs "leutes" portuguesos cantaren a desdir, repetint a pleret a la més mínima insistència. A la fi, per tal d'extingir els aplaudiments, un estudiant del grup, un xicot ben plantat de cabell negre i ondulat, que devia ser un dels dirigents, s'avençà a la conxa, i adreçant-se al públic anuncià que en homenatge a la ciutat de Barcelona i especialment a les seves "meninas", cantaria un fado amb lletra i música improvisades. Prengué d'un company un mandolí, es concentrà uns segons, i empallidí visiblement. Fet el més solemne i profund silenci, cercà un indret del teatre on hi

havia una noia bonica de debó, que en veure's tan dreturerament alludida s'enrojolà del tot, mentre el trobador li cantava:

*Quando dobrao as campanas
me ponho a chorar por ti.
Nao choro porque me nao queras;
choro porque te perdi.
Nao choro porque me nao queras;
choro porque te perdi...".*

En repetir les quatre darreres paraules de la improvisada estrofa, l'estudiant restà un instant amb els ulls closos, aguantant absent el xàfec d'entusiastes aplaudiments. La formosa noia, que havia recollit emocionada el gentil i mé-

langiós homenatge, aplaudia a peu dret nerviosament... tan nerviosament, que per tenir les mans tan ben ocupades, aguantava entre les dents i per la nansa de corretja el moneder, amb un tremolar als llavis i dues llagrimetes que se li escorrien, comprometedores, galtes avall.

El dia següent, l'estudiantina retornà cap a Lisboa, i no cal dubtar que les campanes de Nossa Senhora das Mercês o de la Mare de Déu de l' Ajuda del carrer més baix de Sant Pere, s'han anat trametent, d'aquell diumenge del Teatre de Novetats ençà, el missatge etern de "saudade", des de les daurades platges de l' Occeà a les del nostre blau Mediterrani.

LA CASA DE LES LAMPARES
de Riba i Cia. Ltda.

Compreu-hi els vostres regals

Gran assortiment de làmpares de llàgrimes de cristall

San Antonio, 41 -:- Telèfon 81656

Fàbrica de
MITGES
fines

DE
MANUEL FRUNS
I **FILLS**

CUEVAS 1274
CASILLA 4066
TELÈFON 50654

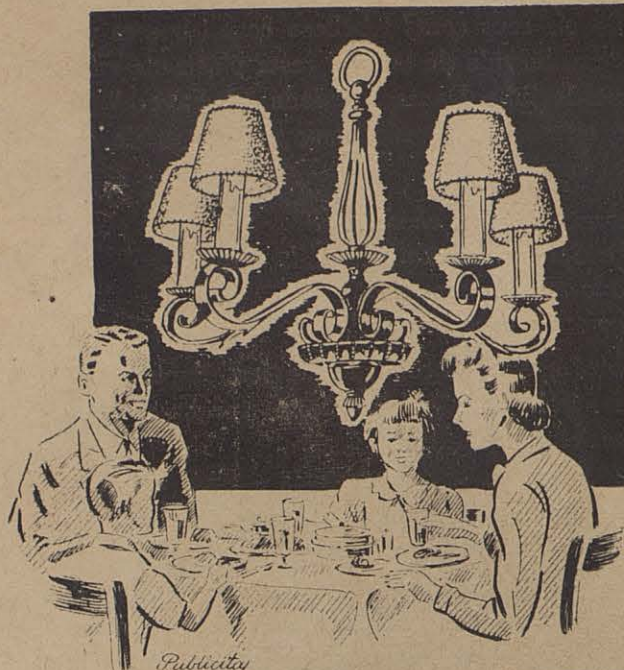
SANTIAGO

Publicitat

CREADORS DE LES
FAMOSES MITGES

"PARAMOUNT"
"NORMANDIE"
"MITZI"

SOCIETAT MANUFACTURERA
DE VIDRES I METALLS

Cucurella i Cia. Ltda.

RECOLETA, 1185 • TELÈFON, 63292 • CASILLA, 3242

LA CASA IBERA

DE MARTINEZ I CASASUS

SAN PABLO, 1802 — TELÈFON, 61345

TOT EL QUE NECESSITI PEL SEU

AUTOMOBIL

FABRICA DE MIRALLS

DE FRANCESC CUCURELLA R.

TALLERS ESPECIALS PER A PLATEJAR,
BISELAR I GRAVAR

• Especialitat en miralls de fantasia i venecians

Casa fundada el 1906 — Importació directa

ARGOMEDO, 369

TELÈFON, 66601

ATENCIO

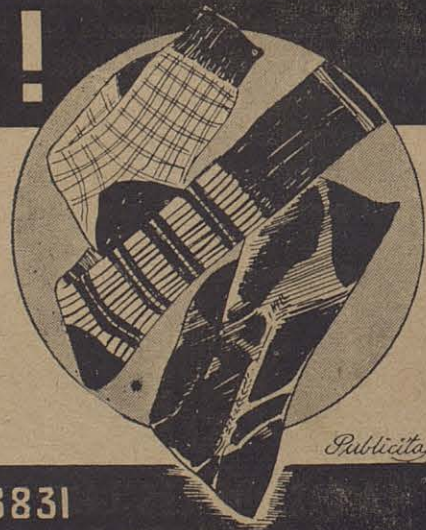
CAMISERIES !

PER A MITJONS. ESTADIO
PER A SOQUETS. OLIMPICO

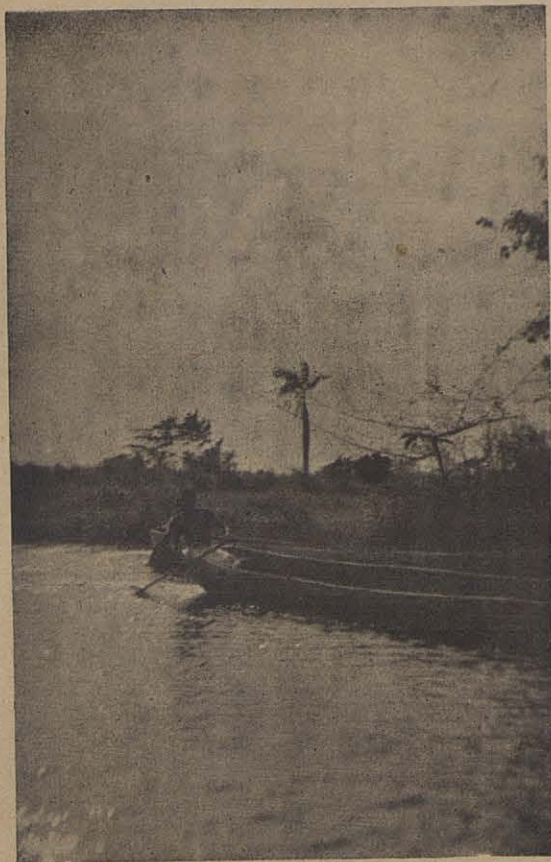
Les millors qualitats • No destenyeixen
Colòrs sòlids

OLIVERI & MATHIESEN LTDA.
FABRICANTS

SAN ISIDRO 1525 TELÈFON 53831

Publicitat

Les tranquil·les aigües de l'Ozama són un marc adequat per a l'exòtica figura d'aquest negre i la seva piragua

VAM planejar aquesta excursió amb força entusiasme i, veritablement, no n'hem sortit decebuts. Hem passat un dia magnífic.

No sé de qui en va sortir la idea; si fou de Donya Maria, la nostra dispesera, o d'en Girbe, un negre que junt amb la seva muller, la Cotita — una mulata rodanxona i riallera —, havien estat hostes també a la casa i venen a visitar-nos de tant en tant. Dic que venen a visitar-nos perquè nosaltres també formem part de la tertúlia ja que, en el temps que coincidirem a la casa, vam simpatitzar bastant.

En Girbe té fama de valent. Quan els nordamericans ocuparen militarment la República Dominicana — des de finals de l'any 1916 fins a mitjans del 1924 —, ell prengué part, com a element destacat, en la lluita que un grapat de patriotes rebels portava a terme per tal de crear un estat permanent d'intranquil·litat contra els invasors i foragitar-los. Per aquest motiu, coneix la illa pam a pam i sempre té fets i anècdotes per a contar, que interessen, per un igual, a xics i a grans. Pel seu esperit amant de la llibertat, era un decidit partidari dels republicans espanyols i ara manifesta als refugiats tot l'afecte i admiració, i sempre vol que li expliquin episodis de la nostra guerra.

En una de les seves visites, sorgí la idea de realitzar algunes excursions i es decidí la de seguir amb una barca motora, aigües amunt, el riu Ozama. La desembocadura d'aquest riu al mar Caribe serveix de port a Ciudad Trujillo.

De bon matí hem sortit tots de casa. Els homes, per protegir-se del sol, portaven el pintoresc salacot, a tall d'exploradors colonials. Sobretot en Girbe ens ha vingut tan equipat que semblava que es disposés a anar a una expedició per l'Amazones; la seva cara, negra com el sutge, ressaltava encara més amb el blanc barret, i les seves dents perfectes feien pensar en un anunci de pasta dentífrica. La seva muller, amb un vestit blanc i un mocador lligat al cap, a manera de

Lluny de la Pàtria
(Full d'un diari)

Excursió per l'Ozama

Per ANGELS S. CRESPO

turbant, era la fidel representació de la dona tropical. Donya Maria portava unes grosses ulleres fumades i el cabell més tivat i mullat que mai; tota ella feia olor a "colònia" i pòlvors perfumats. La italiana, que ocupa amb el seu marit la cambra petita de la galeria, llua com sempre llacets i flors i uns mitjons blau cel. Els "mellizos" corrien d'un cantó a l'altre, amb el barret de gairell i la camisa per sobre els pantalons. Formàvem entre tots una caravana d'onze persones un bon xic extravagant.

En pocs minuts hem arribat al moll. Ja ens esperava la barca amb el seu patró i ens hi hem acomodat de la millor manera. El motor ha llençat a batzegades els seus primers esbufecs que han seguit, després, acompassadament, i la barca ha iniciat la seva marxa riu amunt.

A la nostra dreta, sobre la seva muntanyola, teniem les cases blanques del barri de Villa Duarte, unit al centre de la ciutat pel pont Ozama. A l'esquerra ens apareixien els patis i terrats de les últimes cases del carrer d'Isabel la Catòlica. Flors i enredaderes donen bella nota de color a aquelles parets rònegues, potser de les més antigues de la ciutat. S'hi troba també l'"Alcázar de Colón", el vell palau bastit l'any 1510 per a allotjament del Virrei i segon Almirall de les Índies Diego Colom, el fill del descobridor; les seves runes són conservades i és lloc de visita obligada per als turistes.

Tot dormia encara a Ciudad Trujillo; tan sols alguna minyoneta negra estenia en el terrat el vestit que, ben emmidonat, haurà lluit en el passeig de la tarda.

Fàbrica de Tovallols
i Barnussos

BRIXTON

de Ramon Viñas Sanromà

BLANCO ENCALADA, 2559

Poc després, deixades enrera algunes blanqueries i destil·leries de les afores, comença la manigua. Una vegetació espessa, en la qual predominen els arbusts i esbarzers, constitueix una barrera quasi infranquejable, del riu a l'interior. De tant en tant, alguns cocoters sobresurten amb esvelta elegància, i es fan més abundants, prop de l'aigua, a algun petit rabeig, on els nadius s'hi han fet la seva cabana o "bohio".

El riu és ample i caudalós; les seves aigües són netes i tranquil·les. Als marges, el brançal s'inclina fins tocar l'aigua, com si volgués cercar la frescor i calmar la set produïda per la besada ardent del sol.

Surten al nostre pas unes petites illes, cobertes de verd i flors, talment parterres d'un jardí flotant. Al fons, una llenca de terra que va eixamplant-se, obre dos camins davant nostre; és l'aiguabarreig de l'Ozama amb el seu principal afluent, l'Isabela.

Després de seguir una estona el curs d'aquest darrer fins que hem vist les primeres cases de Villa Mella, hem reulat i tornem a seguir Ozama amunt.

El pont que hem trobat sobre l'Isabela, prop del poble, es el darrer vestigi de camí transitat i vida més o menys organitzada. Ara sí que ens sentim com si fóssim exploradors de debó. En Girbe es sent feliç de poguer-nos explicar, sobre el terreny, una aventura seva. Allí, per aquell indret, hi tenien una cova a la qual sols podien arribar-hi arrossegant-se. Hi guardaven armes i municions. En una ocasió, ell hi estigué durant vuit dies sense poder sortir-ne, doncs els nordamericans el cercaven tossudament per tots els voltants. Sols podia sortir de nits per tal de proveir-se de "mangos" i cocos. Per fi, disminuï la vigilància i pogué anar-se'n a trobar amagatall més segur a uns "bohios" de més a l'interior.

Trobem ara un nou afluent de l'Ozama; és el riu Dajao. L'enfilem. És molt més estret, però el seu aspecte és meravellós; les aigües tenen un to verdós de maragda; hi ha uns llocs tan estrets que els arbres i bardisses formen com un túnel sobre els nostres caps. Amb el soroll del motor innumbrables ocells han volat espantats; n'hi havien de tots colors, blaus, vermells, grocs; semblaven espurnes d'un arc de Sant Martí esbargides per les branques i pel cel. Mai no havíem vist una varietat tan gran d'ocells i colorit. El nostre "cicerone" ens deia els seus noms: "ciguas, cucharetas, rabijuncos, gallaretas"; també hi havia molts ànecs salvatges, garses reials i bernats pescaires.

Hem seguit, per més d'una hora, aquest riu fins arribar a un recés ple de vegetació on unes fustes, clavades d'una manera molt rudimentària sobre uns grossos troncs, servien de desembarcador.

Un caminó estret i pedregós s'enfilava per uns marges i arribava a uns camps, on es convertia en camí de carro que portava fins un poblet: La Victoria. Unes cases escampades marcaven uns intents de carrers i una plaça. I al bell mig, una petita capella emblanquinada; sobre la teulada, una senzilla campana; a dintre, uns sants destenyits, uns pitxers amb flors de paper i una pica d'aigua beneïta.

La plaça estava deserta. El sol la tenia acaparada. No ens hi hem pas aturat. El nostre desig era el d'arribar ben aviat a la "gallera", on s'hi celebraven unes "riñas"; a més, l'excursió ens havia obert la gana i podríem instal·lar-nos-hi més còmodament per a satisfer-la.

Al mig d'una esplanada, a les afores del poblet, s'hi

aixecava la "gallera", un tancat circular de troncs i fulles, cobert per una mena de grossa ombrel·la de fulles de palma. Uns metres ençà, sota un altre cobert, igualment rústic, s'hi preparaven menjars i s'hi servien begudes.

Tot presentava una animació extraordinària. Les taules i bancs estaven plenament ocupats i tothom menjava de bona gana. No solament s'hi aplegava la gent de la Victoria i dels "bohios" dels voltants, arribats dalt dels seus ases — n'hi havia una llarga renglera fermats a troncs i estakes, amb les orelles caigudes i el posat avorrit, tot fent anar la cua de banda a banda per a espolsar-se els mosquits —; fins hi havia un auto d'uns senyors d'un "ingenio", que, junt amb nosaltres, érem els únics blancs entre tanta gent.

Les noies anaven d'un cantó a l'altre, ajudant a servir els menjars. Els seus llampants vestits d'organdi, les flors i llacets al cap i els grossos llavis pintats d'un vermell exagerat, donaven els tons més vius a aquella barreja de color.

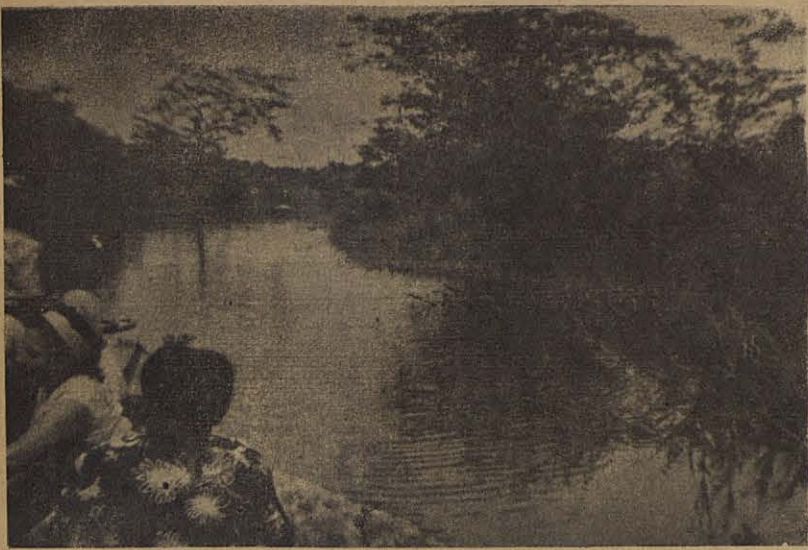
Les olors més diverses arribaven fins a nosaltres. Del bestiar se'n desprenia una pudor agrosa, mig de quadra i de galliner. El sol aixecava de la terra un baf calent que s'ajuntava amb el que sortia del llard bullent de les paelles amb plàtans fregits, botifarres daurades, i de les olles plenes de "locrio", o arròs fet a l'estil del país, amb talls de pollastre. Les cafeteres ventrudes deixaven escapar la deliciosa flaire d'un café espès com un licor.

Després de dinar hem entrat a la "gallera". Produïa una sensació estranya veure tota aquella gent, asseguda a la graderia de fusta, seguint amb ulls avidosos els moviments dels galls, gesticulant i cridant fent les apostes. La suor els hi corria cara avall i la camisa se'ls hi enganxava a l'esquena. Hi havia moments que el soroll eixordava, i altres un silenci, ple d'emoció, planava per sobre els espectadors, com si hom contingués fins el respirar.

Al mig, els dos galls mig plomats, els colls llargs, amb les poques plomes estarrufades, mirant-se reptadors. S'acosten, baixen el cap petit, descrestat, i s'envesteixen amb fúria; reculen i tornen a abraonar-se. Becs i esperons s'enfonzen i semblen enganxar-se a la carn. Tots dos sagnen. Devegades cauen sota l'empenta de l'adversari i els seus amos i el públic criden encoratjant-los: "¡alé, colorao, pónte guapo!".

La "gallera" de La Victoria proporciona al vilatge animació de festa major

Arbusts i bardisses donen al riu Dajao bells tons de maragda

"¡métele juerte!"..., "¡compay, póngase duro!"...; i fan anar el barret de palla per tal de donar-li aire i bufen per a reanimar-lo. En acabar els "rounds", els respectius propietaris els agafen, els amanyaguen, i omplint-se la boca amb rom el llencen sobre les pobres bestioles, en forma de pulveritzador. I tornen a la lluita; es repeteixen caigudes i revifalles, fins que un d'ells, impotent amb la superioritat de l'altre, cau extenuat, a voltes per no poder-se aixecar més. Aleshores l'entusiasme dels partidaris del vencedor és indescriptible.

I tornen noves parelles, i tornen novament els crits i les juguesques. Fins que ja han desfilat tots els que havien de lluitar.

Hem fet el camí de retorn a La Victoria barrejats entre la gent. Comentaris animats, rialles de les mosses amb les plasenteries del jovent...

La baixada fins el Dajao ha estat ràpida. Ja de nou a la barca, hem anat riu avall fins l'aiguabarreig amb l'Ozama, i per veure un altre aspecte del paisatge, el seguim ara aigües amunt.

Ja no hi havia a les seves voreres l'espessa manigua. Prades i "potreros" a banda i banda, amb grans palmeres, arriben fins el riu. En un recés una colla de negrets, completament nusos, es banyaven i xipollejaven dintre l'aigua, i amb gran cridòria i alçant els braços ens han fet adéu. De tant en tant, alguna piragua feta d'un tronc d'arbre, es creuava amb la nostra motora; el negre, mig nu, remava sense pressa o es deixava portar mandrosament per la suau corrent del riu.

Tot produïa la sensació de trobar-nos allunyats extraordinàriament d'un món civilitzat. Fàcilment podíem imaginar que, de sobte, podria caure damunt nostre una pluja de cocos llençats des de les altes palmeres per una colla de monos, mofetes i desvergonyits, i fins veure sorgir la figura arrogant d'un nou Tarzan.

Quan el sol anava ja a posta hem tornat altra vegada endarrera, desfent tot el camí. Pels nostres ulls han anat passant tots els panorames del matí, solament modificat els seus colors per la diferència de l'hora.

Feia estona que experimentàvem set i ara començava a nequitejar-nos de bo de bo. Les menges excessivament condimentades i els embotits de La Victoria ens feien el seu efecte. Teníem la boca seca, però no ens feia cap goig l'aigua del riu. No trobàvem cap "bohio" dels que havíem

vist a l'anada; això ens donava més la sensació del molt que ens havíem endinzat.

Per fi, en un petit clar, tocant a l'aigua, n'hem trobat un. Acostant-hi la barca, tots hem saltat a terra. Una dona i uns vailets, amb gran lleugeresa, han començat a partir cocós. Estàvem assedegats, bevíem amb delit l'aigua dels cocos i l'hem trobada fresca i deliciosa com mai...

Satisfeta la nostra set, i després d'acomiar-nos d'aquella bona gent, hem prosseguit el retorn. El sol feia estona que s'havia amagat darrera el bardissar de la manigua i un airet suau del capvespre era l'inici d'una d'aquestes nits fresques que, com a compensació d'un dia calurós, ofereix el tròpic. Comentàvem la passejada, sense fer grans esforços per mantenir la conversa. Una mandra dolça ens dominava a tots.

Al lluny hem començat a veure les primeres cases de Ciudad Trujillo, les parets de l' "Alcázar de Colón", el moll, però no ens hem aturat. Com si volguéssim aprofitar plenament aquest dia d'excursió i sensacions, hem seguit fins l'escullera de "Sans Souci" i, tombant la farola, ens hem trobat a ple mar.

Les onades balancejaven la barca rítmicament. La vista era esplèndida; dominàvem un bon troç de la costa. La mar es desfeia en escuma sobre les roques, junt al passeig de Washington; a un cantó s'aixecava pretensió l'obelisc del parc Ramfis, i més enllà veíem els banys de Güibia; davant nostre la Fortaleza Ozama, amb les seves parets de ciment armat imitant velles muralles emmarletades, produïa l'efecte d'una decoració.

Les primeres llums s'han encès a la ciutat, i nosaltres hem retornat al port. Així ha acabat la nostra excursió que deixarà, segurament, en el nostre esperit un record inesborrable d'exòtics paisatges i estranyes sensacions.

Ciudad Trujillo, R. D., 16 de març del 1941.

Bar Restaurant

La Querencia

Agustinas 1054, 2.0 pis

Teléfono 04035

BANQUETS

SERVEI A LA CARTA

CUINA INTERNACIONAL

ACTUALMENT GRAN ESPECTACLE AMB
DIFERENTS ARTISTES I L'ORQUESTRA

"Brasil - Magari"

Desde les 9 P. M. fins a la matinada

L'ONZE DE SETEMBRE D'ENGUANY AL

TEATRE MUNICIPAL

UNA vegada més, la commemoració màxima dels catalans ha trobat la Pàtria envaïda, sotmesa despòticament pels descendents de Felip V, de mala memòria, encara que no tan criminal com Franco i els seus. Aquests han anat molt més enllà, en múltiples aspectes, que el monarca ominós que introduï a la Península una dinastia d'hemofílics, d'anormals i de perjurs. Casanova, després de la seva gesta gloriosa, encara pogué romandre a Catalunya durant anys. I avui, això, no li hauria estat possible. Avui, sota el règim més odiosament i fanàticament anticatalà que ha conegut la història de la nostra terra, Casanova — com el nostre enyorat i malaguanyat Companys, com Domènec Latorre, com Carrasco i com Rahola — hauria estat cercat, encerclat i acorralat, i la bèstia inhumana no s'hauria considerat satisfeta fins a fer-li pagar amb la sang i la vida el seu heroïsmes i el seu amor a Catalunya. Per aquest motiu, des dels primers moments de l'actual període d'esclavatge, no fou tolerat ni el monument del gran Conseller en Cap, l'homenatge simbòlic dels nostres compatriotes residents a la Metròpoli ha hagut de restar reduït al record fidel i callat, en l'interior de les consciències a les quals el franquisme no pot arribar, i a manifestacions clandestines, valentes i exposades, que demostren, tanmateix, que l'esperit català roman en peu.

Lluny de la terra, en totes les contrades on hi han catalans, a tot arreu on no pot arribar, la presència ni la influència dels nostres enemics, l'Onze de Setembre ha estat commemorat fervorosament, i les flors simbòliques, en totes les latituds i climes, han estat ofertes a la memòria exemplar de Rafael Casanova, com una promesa de redempció, total i definitiva.

* * *

El nostre Centre Català ha volgut també commemorar l'Onze de Setembre, i ho ha fet amb tots els honors. La diada s'ho mereix. Però aquest any, a més a més, tothom s'ha donat compte que és el darrer de la tirania, i que l'any vinent — a no ser que el món, inesperadament, enfolleixi, com ho estava el 1936 —, l'estàtua de Casanova tornarà a rebre, en la Barcelona alliberada, les flors de tots els catalans, dels que visquin a la Pàtria i també dels emigrats. L'any vinent l'Onze de Setembre serà celebrat a Catalunya. I per això el d'enguany ha revestit un caràcter més esplendorós que els darrers, perquè ha estat com un comiat a l'exili forçat.

El Centre Català, per tal de donar un millor relleu a la festa, i fer que la seva significació fos coneguda pels no catalans, decidí, amb molt bon encert, celebrar-la al Teatre Municipal. L'èxit fou extraordinari, gosariem dir sense precedents. En aquesta ocasió hi érem tots, els de tots els sectors, agermanats per l'amor a Catalunya i a la seva llibertat. La nostra estimada Entitat obtingué, com mereixia, el concurs de tothom.

La magnífica sala del primer Teatre santiagou ofería un aspecte brillantíssim. Pot dir-se que si no estava a vessar

estava, tanmateix, plena, malgrat el temps poc favorable. Hi havia la majoria dels catalans, i també espanyols d'altres nacionalitats, així com molts xilèns i estrangers, que varen poder gaudir d'un espectacle acuradament preparat i magníficament realitzat.

La primera part del programa anà a càrrec de l'Esbart de Dansaires del Centre, els quals ens oferiren una interpretació immillorable d'algunes de les nostres danses populars. La gràcia esquisida i galana del "Galop de Cortesia",

Després, Joan Arnó, el nostre poular tenor, amb aquell encert que li és tan propi, féu les delícies de la concurrència. Amb la seva veu ben timbrada, agradable i segura, cantà, per aquest ordre, "Vora voreta la mar", "Pel teu amor" i "La filadora". Aquesta darrera composició, sobretot, d'un encís incomparable, fou dita per Arnó tan bellament, que el públic en restà entusiasmat. I hagué de cantar, encara, fora de programa.

El darrer número d'aquesta part anà a càrrec d'un cor

El magnífic final de la festa. La senyora Marina Degollada de Sabaté recita l' "Oda a la Pàtria"

la senzillesa agradabilíssima de "La Patum", i els compassos cadenciosos i vibrants de la Sardana, tingueren, per part dels nostres dansaires, una execució impecable. Tan bona, que ni en el millor dels casos no ens hauriem atrevit a esperar-la. Felicitem de tot cor els components de l'Esbart.

Durant l'execució de la sardana, el nostre estimat amic Miquel Xicota recità, amb dicció clara i amb entonació justa i sentida, de veritable rapsoda, la magnífica poesia de Joan Maragall, que evoca la nostra dansa nacional.

reduït de senyoretetes, acompanyades al piano pel senyor Moragues. Interpretaren la sardana de la sarsuela "Cançó d'amor i de guerra", la qual, per a salvar en el possible els seus mèrits escassos, requereix una interpretació més brillant que la que podien donar-li, malgrat llur bona voluntat, les gentils executants.

La segona part de la vetllada l'omplí totalment el benemèrit Orfeó Català, el qual, sota la direcció acostumada del mestre Fabregat, tingué una actuació superba, que corro-

borà, una vegada més, el prestigi de què gaudeix. Aquesta fama, tan ben guanyada, de l'Orfeó, varem poder constatar-la ja abans d'iniciar-se la vetllada, en parlar amb diverses persones no catalanes, que hi acudiren atretes pel bon record d'actuacions anteriors. Creiem que en aquesta oportunitat també van haver de sortir-ne satisfetes, car, com hem dit, l'Orfeó actuà molt bé.

Començà el concert amb la Cançó Nacional xilena i "Els Segadors", que foren escoltats dempeus, amb entusiasme i respecte. Cantà després "L'hereu Riera", cançó popular harmonitzada per Comelles Ribó. A continuació "Sardana trista", del Director de l'Orfeó Català de Buenos Aires, senyor Sunyer, i dedicada especialment a la nostra massa coral, que agradà molt pel seu sentiment. "Sota de l'om", harmonitzada per Morera, i ja bastant coneguda entre nosaltres. "L'Emigrant", del mestre Vives, que una vegada més emocionà els concurrents. Fou seguit per "La donzella de la Costa", una composició de Bartomeu, de la qual el millor és el tema popular que li serveix d'inspiració. Finalment "Empordà i Rosselló", una de les millors sardanes de Morera, amb lletra de Josep Sebastià Pons, cloqué aquesta part del programa, entre inacabables aplaudiments.

I en pla d'encerts i d'èxits començà la tercera part. La senyora Diana Pey la inicià. Coneixiem ja les seves grans condicions de concertista, i no podia sorprendre'ns massa, per tant, que complagués l'auditori. Però hem de dir que féu més: que es superà i constituí, sense desmèrit per als altres números, el millor del programa. Es una pianista de veritable talent, que sense efectismes innecessaris i amb veritable sobrietat artística, sap trobar l'ànima de les composicions que interpreta. Interessà fortament els assistents a la vetllada, i fou premiada amb ovacions xardoroses, que l'obligaren a ampliar el seu recital.

La inoblidable commemoració fou finalitzada amb una apoteòsica alegoria de l'Onze de Setembre, deguda al talent creador dels decoradors catalans Santiago Meléndez i Amixatis-Montero. L'estàtua del Conseller en Cap, damunt d'una base florida per l'amor dels catalans de Santiago, aparegué a l'escenari. La senyora Marina Degollada de Sabaté recità l' "Oda a la Pàtria". El cant d' "Els Segadors" exaltà el patriotisme de tots, com a colofó de la més bella reunió catalanista celebrada durant els darrers anys en aquesta ciutat, tan llunyana de la nostra estimada Pàtria.

Tots els intèrprets, sense excepció, són creditors a la nostra felicitació sincera. I el Centre Català, particularment, mereix, per aquest acte, el recolzament dels catalans. Que perseveri per aquest camí, que sempre trobara el suport, l'escal i l'adhesió que fan possible que les idees reïxin.

I fins a l'any vinent, que el monument a Rafael Casanova s'alçará, novament a Barcelona, i tornarà a rebre, com en els anys de llibertat, les flors simbòliques de tots els catalans del món. I el nou monument al gran Conseller en Cap ja no serà enderrocat mai més!

M. C.

Un camp de concentració. Una presó de tantes, per als que lluitaren per la llibertat

HEU-VOS-ACI que, una vegada més —no podria ser d'altra manera sense deixar buits importants en la meua ruta d'exili—, haig de parlar d'ella. Em sembla que, tanmateix, si en fer-ho cometo una indiscreció, no és aquesta la més important en la present narració, en la qual, gairebé inadvertidament, m'he trobat convertit en subjecte central, a causa potser de la meua imperícia. Voldria aprofitar l'ocasió per a justificar-me; perquè no he tingut mai la intenció de fer una novel·la de l'exili, sinó d'exposar uns fets reals en la interpretació dels quals pot haver-hi algun defecte, i en aquest cas resulta ben clara la meua responsabilitat; però que, en canvi, si la realització respon quelcom a les meves intencions, penso que moltíssims dels companys que han compartit les vicissituds de l'exili en l'amada i poc amorosa terra de França, poden reconèixer i recordar llurs angoixes, uns fets que no són, ni molt menys, del meu domini exclusiu, ans bé, por tots, en major o menor grau, viscuts. Aquest és i ha estat el meu propòsit. Resti, per tant, com un convencionalisme intranscendent la conjugació en primera persona, i vulguin veure, aquells que han seguit el camí de l'enyorança sota un signe diferent del de la guerra, allò que, si hom prescindeix del nom i de la forma, pot aplicar-se a qualsevol refugi.

Volia dir, doncs, que si ella no féu, lògicament, més del que podia, com que el poder depèn en bona part de la voluntat, i aquesta està lligada al pensament i als sentiments, ella demostrà posseir un tremp, una abnegació i un esperit de sacrifici mereixedors de gratitud. Els sentiments, en ésser reforçats per les proves morals, en posar-se de manifest a través de les dificultats i de les lluites, resten, diria, fixats; perden tota possibilitat d'evasió i esdevenen, com mai, indestructibles. Permeti-se'm que introduueixi ací, clandestinament, aquesta expansió, ara que m'allunyo uns moments de

Ruta d'exili

Paraula d'honor

Per JOAN MANRESA

la realitat actual per a adreçar l'esguard uns quants anys endarrera.

L'estada a casa del doctor Nogués ja no podia ser-li grata. Allí hi havia una bona voluntat, una atenció excepcional que posava rels d'afecte. Hi havien, àdhuc, comoditats. La casa del doctor Nogués era un oasi en l'immens desert desolat que la rodejava. Es clar que fora d'ella roncaven els mastins, sempre disposats a saltar damunt d'una peça. I no era sense perills que s'escapava, de tant en tant, "en situació irregular", primer cap a Argelès, després a l'hospital perpinyanenc. Aquest era, en realitat, l'objectiu més important que s'havia assignat. Però un matí va acudir-li en va. Restà esmaperduda quan li van dir que jo no hi era; i el paquet acostumat, que contenia el pa blanc, flairós i tebi de la darrera fornada, i que contenia, sobretot, tantes il·lusions, restà a les seves mans com un objecte sense valor; experimentà la sensació que acabava d'esvair-se-li una fortuna que portava.

El dia següent anà directament a l'encontra dels policies. Es presentà en la seva caserna amb aire de resignació i de sacrifici. Pogué sortir-ne, finalment, amb un visat singular: "Autorisée pour regagner l'Espagne". El demés, encara que tot fos incert, ja resultava més fàcil. Aquella autorització condicionada exigia, tanmateix, una inventiva extraordinària per a justificar les marrades i les giragonces, no gaire justificables en un camí curt i fàcil. Sigui com sigui, aconseguí arribar a Saint-Cyprien. Donà, a certa distància, una ampla volta al poble. S'endinsà pels camps dels voltants, i, finalment, arribà a l'entrada d'un mas. Davant de la porta, una dona d'uns cinquanta anys, alta i grossa, de galtes vermelles i posat sanitos, amb el davantal doblegat en amunt i carregat de moresc, llençava, amb el gest segur del sembrador, grans grapats de grà a l'aviram goluda. Per què no provar sort? S'hi acostà i li parlà.

El primer "no", estranyat i esporuguit, florí immediat en els llavis de la masovera. Però no es trobava davant d'una demanda vulgar, feta per un passavolant, una demanda d'aquelles que poden ésser resoltes amb l'acostumat "Un altre dia, germà". Era un problema de magnitud per a la persona que, amb veu decidida, sense desmaiar, sense deixar-se convèncer pel primer fracàs, insistia, donava raons inlassablement, acompanyava la súplica de l'energia, i, sobretot, posada a demanar, donava mostres d'una sinceritat que no oferia dubtes. La masovera, si hagués volgut, hauria pogut denunciar-la, i ara, que ja sabia els seus plans, podia trencar-los completament, obligar-la a sotmetre's a les ordres de les autoritats franceses, i a acceptar la reclusió en qualsevol refugi de l'interior del país, en un d'aquells refugis que si no eren els camps de concentració de les platges, eren, en l'aspecte moral i en el material, una mena de presons per a delinqüents femenines. I la masovera, segurament, començà a sentir-se responsable. I començà a pensar en el seu poble nadiu, que també estava a "l'altra banda". I fet i fet, també, no es tractava d'una caritat, perquè en el mas la feina més aviat sobrava, i si aquella persona, com deia, estava disposada a ajudar...

D'aquesta manera, quan arribà el masover, un home si fa no fa de la mateixa edad de la seva muller, però, en marcat contrast amb aquesta darrera, més aviat petit i esquitit, la masovera es trobà convertida, automàticament, de manera espontània i impensada, en l'advocat d'aquella desconeguda, que en realitat no tenia un aspecte desagradable ni inspirava recels. Després arribà la pubilla, que ajuntà els seus precés a les raons de la mare. I així, sense més tràmits ni formalitats, aquella nit hom posà un plat més a la taula, i a ella l'instal·larèn en una petita cambra del pis de dalt, des de la qual podria divisar, per sobre dels horts i dels camps, la platja propera i l'estranya ciutat que tenia a la vora.

Gràcies a això, al cap de dos dies pogué presentar-se al camp de concentració. Duia la testa coberta amb una boina, i tenia un aspecte que no denunciava la refugiada. Semblava, més aviat, una persona de la comarca. Portava una autorització estesa a nom de la filla de la masovera. D'aquesta manera no va trobar cap obstacle.

Quan m'anunciaren que algú em demanava, vaig pensar immediatament en ella. No podia comprendre com havia pogut arribar. Però estava segur que no podia ser ningú més. M'havia acostumat a creure que, mentre jo, fins llavors, no havia fet altra cosa que seguir la corrent que s'havia endut la majoria, ella tenia una estrella que la guiava, per a sort meua.

Vaig anar a rebre-la acompanyat. El meu germà acudí amb mi a l'entrada. Aquell matí el llevat s'havia defermat, i la pluja i el vent tenien una violència extraordinària. No es veia ningú fora de les xaboles. Arribàrem a l'entrada completament mullats, amb les robes enganxades al cos i els rostres regalimant aigua freda. L'entrevista, sota el reduït paraigua que ella portava, no pogué ser gaire llarga. Fou suficient, tanmateix, per a fer-nos oblidar la mullena. Retornàrem al paracaigudes amb un paquet que ella havia portat, gràcies a la gentilesa de la masovera; i amb l'alegria d'haver-nos retrobat tots, i de pensar que, en l'avenir, a manca d'altra cosa, tindriem un motiu per a esperar els dies vinents, per a preocupar-nos de vigilar si els nostres noms estaven inclosos en les llistes dels demanats, i que, encara que no poguéssim sortir a l'exterior, tindriem de tant en tant contacte amb ell, quan ella ens vingués a veure.

En efecte, les visites es repetiren periòdicament. Aprofitava totes les oportunitats que se li presentaven per a efectuar-les. Els dies obligats eren, però, els diumenges a la tarda; en aquestes ocasions l'acompanyava sempre alguna de les seves noves amistats.

L'espai destinat a les visites, les tardes dels diumenges tenia un aspecte bastant animat. Encara que en relació amb els habitants del camp érem una petita minoria els que teníem algú que ens anava a veure, formàvem una colla bastant nombrosa. I, així com els dies feiners les visites eren més escasses i curtes, els de festa es pot dir que tothom s'ajuntava. Molts ho aprofitaven fins que es feia fosc, i quan el temps era bo s'asseien damunt de l'arena, paraven unes estovalles i menjaven i bevien, i es feien la il·lusió que es trobaven en un petit aplec. Devegades s'establí relació entre diversos grups, i llavors la conversa es generalitzava, s'anaven creant amistats i es desfeien malentesos, dels quals no n'estaven lliures molts dels visitants, que en principi, sovint, acudien només per l'interès personal envers algun familiar, però que, en l'ordre de les idees, estaven influenciats per la propaganda tendenciosa que s'havia fet arreu contra nostre. Aquella bona gent, per primera vegada,

obrien els ulls a la realitat de les nostres coses, i veien plantejats els nostres problemes d'una manera que mai no se'ls hauria ocorregut d'imaginar-se.

El nostre petit cercle familiar tenia, com tots els refugiats, la preocupació primordial de l'alliberament, de resoldre el problema totalment, mitjançant el viatge a Amèrica, que nosaltres consideràvem la millor solució; i, mentrestant, si es podia, tractar de sortir del camp, fer tots els possibles per a trobar un refugi més favorable, car, encara que comparativament pocs, ja sabíem de bastants coneguts que ho havien aconseguit. Amics nostres, per exemple, ens deien des de Tolosa de Llenguadoc que en aquella ciutat, situada a bastanta distància dels camps de concentració, era tolerat el reduït nombre de refugiats que, encara que legalment estaven en la mateixa situació nostra, garantitzava o acollia una mena de Patronat o Junta que hi funcionava. El difícil era arribar-hi, però una vegada allí, hom ja es podia considerar salvat. No cal dir que aquests suggeriments ens apassionaven, i que al voltant d'ells girava la major part de les nostres converses. Si poguéssim deixar el camp!

* * *

Un dia feiner, a una hora desacostumada, ella arribà al camp impensadament. Així que la vaig veure vaig comprendre que la visita tenia més importància que les anteriors. Havia parlat amb el capellà del poble, i li havia explicat que, casats durant la guerra, ho érem només civilment, i li insinuà la idea d'efectuar la cerimònia religiosa a la seva parròquia. El rector, en principi, hi estigué d'acord, i fins s'entusiasmà, per bé que no podia donar la seva conformitat definitiva fins que tingués l'autorització del bisbe de Perpinyà. Si això s'esdevingués, ell mateix s'encarregaria d'anar al camp per a demanar-li al tinent coronel que ens donés permís per a sortir.

Efectivament: una setmana després, el rector visità l'esmentat cap de tropa i obtingué el seu consentiment, malgrat que el tinent coronel no comprenia que aquell acte

La tragèdia de l'exili es manifesta més dolorosament quan hom contempla els més febles

fos tan indispensable, urgent i desinteressat com li donava a entendre el capellà, i que menys comprenia, encara, que si la meva sortida era ineludible per a realitzar-lo, també ho fos la del meu germà, que havia d'ésser-ne testimoni.

Dos dies més tard vàrem rebre l'ordre de presentar-nos a la comandància, on ens trobàrem amb la sorpresa desagradable que ens hi esperava un auto i una parella de guàrdies, entre mig dels quals vàrem fer el viatge fins el poble. No cal dir amb l'angoixa que vàrem donar-nos compte que aquells companys tan poc desitjats no ens deixarien fins que estéssim de tornada. I així fou. No ens varen perdre de vista ni a la rectoria. Per sort, aquell dia no tingué lloc el casament; ens limitàrem a deixar enllestides les coses, i convinguérem una data propera per a portar-lo a terme. ¿Tindriem més sort arribada l'hora, o, com tot feia témer, la presència feixuga i obsessionant dels escarcellers posaria la seva marca irritant i entristidora en el que podia ser un dia de llibertat?

L'hora arribà finalment. Impacients i nerviosos, ens llevàrem de bon matí. La primera constatació malencònica fou la de la nostra situació, que es posava més de manifest en aquella circumstància. És clar que el que té valor de les coses està en elles mateixes, i ja se sap que molt sovint allò amb què hom les embolcalla és superficial, i àdhuc fals. Però l'home és propici a sentir-se encoratjat o deprimat, sobretot quan estableix comparacions. I el contrast amb totes les comparacions imaginables era evident: anava des de l'auto que s'espera a la porta, i el padri que compareix a cercar el ram de flors per a portar-lo a la núvia, i els convidats, i la família, i el fotògraf, i les gales, que, vanitat o civilització —l'home és com és!—, tanmateix no són desagradables, fins a la realitat desencoratjadora, davant del fet que no ens era possible ni netejar-nos de paràsits! Fos com fos, ens rentàrem i afeitàrem, ens espolsàrem com poguérem, i ens posàrem en camí!

A la comandància ens rebé un tinent, el qual ens lliurà un "laissez-passer", i amb to magnànim, marcant les paraules i pronunciant-les lentament, ens va dir que el "chef" tenia a bé de deixar-nos sortir sols, amb la condició que li donguéssim la nostra paraula d'honor que a les set del vespre estariem de tornada. . .

Emprenguérem la marxa, en llibertat condicionada durant unes hores, però en llibertat al cap d'avall. No es tractava, ni de bon tros, del que hauriem volgut, però estàvem, com em repetia llavors, en llibertat, i calia aprofitar aquelles hores! Les filferades havien restat endarrera, no hi havien guàrdies al nostre entorn, trepitjàvem terra ferma sense enfonsar-nos, podíem caminar al pas que volguéssim, aturar-nos a contemplar el paisatge, cantar, amb l'alegria tremolosa, amb el cant incontenible, per bé que insegur, amb què deu cantar un ocell quan surt de la gàvia! I aquell matí de primavera la naturalesa estava enjogaçada. Jugaven l'aigua i el sol, la terra, els arbres, les plantes. . . Que era bell, tot, fora del camp! El cel estava solcat per esquinços de núvols, que de tant en tant s'ajuntaven i buidaven la seva càrrega, i després es tornaven a separar, per a deixar passar els raigs solars. I aleshores tot brillava! Les fulles semblaven envernissades, i deixaven anar diamants i maragdes. L'atmosfera, més espessa sota l'ombra, esdevenia sobtadament invisible, i hom veia com les muntanyes més llunyanes adquirien línies noves, es separaven els diversos plans, i cada forma adquiria el seu relleu i el seu color. . .

A l'entrada del poble, ella ens esperava, acompanyada per la Roseta. Bona minyona, la pubilla del Mas de les Hortes! Bona i heroica! Què devien dir d'ella, els seus amics i coneguts del poble, en veure-la passar, complimentosa i amable, de bracet del meu germà? No sé pas què devien dir, però en més d'una ocasió vaig veure, durant el trajecte, quatre jovenets que treien el cap per una cantonada, amb una actitud i un xiuxiueig que els feia semblar velles crítiques.

Als "Docks Méridionaux", la dona de l'Étienne, l'adroguer, ens servi un cafè amb llet, amb torrades i mantega. I després anàrem a l'església.

Qui no s'havia d'emocionar? L'ambient havia influenciat, naturalment, l'estat d'ànim, i allò que, feia poca estona, en el camp de concentració, més aviat em deprimia, en el moment d'entrar al temple em satisfieia i enorgullia. No era així tot més pur, més espiritual, i fins diria més solemne? Veia, davant meu, el Sant Crist. Com podia avergonyir-me de la nostra pobresa? Ell estava despullat, semblava que tingués vives les ferides, i que el seu cap, caigut, escampés una sensació de consol i fortitud. Avençàrem fins el capellà, que ens esperava acompanyat del masover, que havia de fer de testimoni. Sota de l'alta volta del temple ressonaren les sabates ferrades, de soldat, del meu germà, i aquell so recordava la tragèdia de la llarga retirada, des del front d'Aragó fins el Rosselló. El rector, consciencios, no descurà cap dels detalls essencials de la cerimònia. Penso que va remarcar la transcendència d'aquell acte, i la seva indestructibilitat, "en la fortuna i en l'adversitat". I que jo, potser massa orgullós o massa optimista, vaig tenir la feblesa de pensar que, en l'adversitat, ja en teníem la prova. . .

* * *

Vàrem dinar a la masia. La masovera va demostrar bona mà. L'escudella i carn d'olla eren completes, riques i substancioses, i el conill rostit tenia un punt immillorable.

Després sortirem a passejar. Però havia passat ja més de la meitat del temps disponible, i l'exuberància del matí feia lloc, vulgues no vulgues, a una mena de defalliment, a una pena profunda que no podia ni volia evitar-se, perquè era, al mateix temps, pena i consol. Semblava que el cor s'estovés, i els ulls eren una font mal tancada i poc dissimulada. Certament, els camps eren bells. Però aquesta mateixa bellesa, que al matí havia estat causa d'entusiasme, ara ho era d'enyorança. Era un bé que se'n anava, que se'n anava amb el temps, amb les hores, els minuts i els segons que, un a un, donaven compte del seu pas.

Mai com en aquella ocasió no crec haver experimentat la sensació tan viva del contrast, del contrast entre el bé que, no sols imaginava, sinó que tenia a l'abast de la mà, i l'haver-lo de deixar. Entre el goig d'oblidar un compromís, i la pena de complir una paraula.

Perquè estàvem, a més, en primavera. Perquè la terra, germinada i mullada, exalava perfums penetrants, i hom estava predisposat a abandonar-se a la seva influència. Ella m'agafava de bracet, i caminàvem sense ni mirar-nos. La conversa no s'interrompia, però no encertava a trobar solucions, ni conduïa a conclusions de cap mena. Feia l'efecte d'una conversa entre dues persones enormement cansades, que haguessin perdut moltes nits. I els mots eren entretallats, pronunciats lentament i en veu baixa, car era la única manera de dissimular quelcom aquell ennuigament de les goles. . .

PAU Casals, el nostre genial violoncellista, ha donat a Londres els seus primers concerts després de l'alliberament d'Europa. Obtingué l'èxit de sempre. Fou aclamat amb veritable frenesí. I els seus entusiastats auditors reteren homenatge al seu art meravellós, que no té parell ni superior, i també a la seva actitud exemplar i digníssima d'home que no claudicà jamai davant del feixisme i de ciutadà que acceptà per endavant totes les contingències adverses abans que fer traïció a les seves conviccions democràtiques.

El periodista Pedro Bilbao l'entrevistà i transmeté al diari "El País", de Montevideo, una crònica interessantíssima de les manifestacions que li féu Pau Casals.

* * *

"La darrera vegada que vaig donar un concert a Londres, on he vingut regularment durant 50 anys, fou l'any 1939, en el Royal Albert Hall, en benefici dels nens espanyols, víctimes del terror italo-germànic-franquista. Després vaig retornar a França, i la invasió nazi em sorprengué a Prades, prop de Perpinyà. Els alemanys em molestaren bastant (interrogatoris, proposicions, amenaces), però no tant com els milicians feixistes francesos.

"Arribà un moment en què el cap de la policia de Perpinyà ordenà detenir-me. Era un home de Vichy, i hom sabia que era un sàdic, turmentava els presos. Els homes que queien a les seves mans desapareixien o eren retornats desfigurats. Un jove de les milicies feixistes vegé el meu nom a una llista de detencions i m'avisà. Aquell noi era músic i em coneixia, i l'impressionà fortament la notícia de que jo anava a ésser detingut. Gràcies al seu avis, vaig poder salvar-me de moment, i després sembla que hi hagué contraordre.

"Es clar, tenien motius per a detenir-me. Jo no tinc cap carnet polític; sóc solament un català i espanyol aimant de la llibertat i de la democràcia, i per aquesta raó fou meva la causa de la República. Vaig ajudar els exiliats tot el que vaig poder, i ells convertiren la meva casa, no en un centre sinó en el centre de moltes activitats.

"Quan entraren els alemanys, funcionaven a França, sobretot pels Pirineus, unes quantes organitzacions republicanes al costat dels aliats. L'Aliança Democràtica Espanyola n'era una. Les seves activitats consistien en organitzar la resistència contra els alemanys i el govern de Vichy. Ajudaven a creuar la frontera d'Espanya als presoners escàpols dels camps de concentració. Els facilitaven enllaços a Espanya per arribar fins Gibraltar. Editaven propaganda clan-

I la masia, a més a més, estava allí a la vora. Sota les disset rajoles blaves amb lletres blanques que deien "Mas de les Hortes", la porta estava oberta, generosa i acollidora, amb el camí obert a la llar i a la taula, als estadants tan cordialíssims, i a aquella cambra de núvia que no oferiria altre alicient que el de poder contemplar des d'ella l'estranya ciutat que hi havia al costat de la platja.

La temptació s'insinuà, només a darrera hora. Fou un començament de caiguda, de triomf del goig i d'abandonament de la paraula. "I si us atrasséssiu una mica? Potser no passaria res, segurament se'n farien càrrec. Podríeu quedar-vos a sopar"...

Però a les set menys cinc minuts ens presentàrem a la comandància.

Exiliats Il·lustres

Pau Casals opina

destina, sabotejaven els treballs dels alemanys, en fi, mantenien viu l'esperit de la llibertat. I aquells homes, compatriotes meus, em cercaven per tal de trobar consell i ajut

"Tenia, també, un fons d'auxili a les víctimes de les guerres, la "nostra" i aquesta altra que, en resum, és la mateixa. Jo rebia diners, robes, aliments, medecines, etc., de particulars i d'organismes benèfics de tot el món. Gran part d'allò havia d'ésser passat a Espanya, on el poble, les dones, els infants, pobres infants espanyols!, sofrien necessitats com cap altre poble d'Europa. Era un auxili que no es podia fer en secret, tan gran era la necessitat, si nom volia que fos efectiu. I em vaig decidir a donar la cara. Vaig telegrafiar l'alcalde de Barcelona, on la situació era desesperada, oferint-li aliments i auxiliis pels infants. Ni em respongué. Vaig anar més amunt, i a risc de cridar massa l'atenció envers meu, vaig escriure al governador. Tampoc em respongué. ¡Aquest era l'interès que aquells funcionaris es prenien pel seu poble que moria de fam! Aleshores vaig establir contacte amb alguna organització de quàquers, els quals s'encarregaren de distribuir els socors.

"Franco féu gestions, algunes molt directes, per tal que anés a Espanya. M'oferiren avantatges, beneficis i àdhuc honors. No vaig contestar jamai a cap d'aquelles temptacions. Una vegada es presentà a casa meva, a Prades, un feixista català, ex-religiós, resident a París, el qual em féu proposicions concretes en nom d'un centre que deia ésser "artístic i intel·lectual". Vaig respondre-li: "Retorni vòstè als que l'han enviat i digu'ls-hi que no m'ha vist. Serà millor".

"Crec que Franco si, tal com afirma, se sent espanyol ha d'anar— se'n ara més que mai. El seu règim és una cosa morta, que després d'haver ensangonat Espanya, la portarà a la ruïna absoluta. Però és ingenu esperar que la situació ens la donguin arranjada. La responsabilitat de retornar a Espanya la llibertat i de fer-li ocupar el lloc que li pertoca entre les nacions, és solament nostra, dels espanyols. Els bascs, amb el seu president Aguirre, tenen una unió. També nosaltres, els catalans, amb Irla, el president que constitucionalment succeï a Companys, la tenim. Entre els republicans espanyols hi ha també una unió més estreta del que comunament hom creu.

"Tinc una fe absoluta en Gran Bretanya. Es clar que abans, en el transcurs d'aquesta guerra, no pogué actuar tal com semblava lògic, en els afers d'Espanya. Però aquella situació ja ha passat i no poden comprometre una victòria, aconseguida amb tanta sang i sacrifici, deixant en el mapa d'Europa una pústula com ho és el règim espanyol".

Forn "Nueva París"

JOSEP RIUMALLO P.

TELEFON 32769

LIRA. 144

SANTIAGO

ELABORACIO DE PA AMB

FARINES DE PRIMERA QUALITAT

REPARTIMENT A DOMICILI

Instal.lacions i reparacions elèctriques

d'Agustí Tafall

Autoritzat per la D. G. S. E.

Matucana, 565

Tel. 94948

Compra - venda de motors i venda de
tota mena de materials elèctrics

MOBLES

Tarragó, Vives i Cía. Ltda.

Mobles rustics de qualitat per a cases de:

- * ESTIUEIG
- * "FUNDOS" i
- * CIUTAT

EXPOSICIO, VENDA I OFICINES

Av. PROVIDENCIA 1190

— TELEFON 46622

Fàbrica: GIRARDI 1427

CONSTRUCTORS

INSTAL.LACIONS

El nostre "Winnipeg" al port de Valparaiso

ELS catalans residents a Xile, davant de la diada del 18 de setembre, Festa Nacional d'aquest volgut país, festa d'Independència i de Llibertat per a aquest magnífic poble que ens ha acollit d'una manera tan generosa, ens disposem a commemorar aquesta data tan assenyalada, el gloriós record de la qual ens fa sentir i pensar com si fos pròpia.

Inclinem, en senyal de germanor i d'homenatge sincer i fervorós, la nostra vella bandera de les quatre barres davant del tricolor de l'estrella solitària.

I no som solament els catalans que residim a Xile. Catalunya sencera, nacionalitat d'allunyada tradició democràtica, l'incessant batallar de la qual per la llibertat i el dret assenyalà, al llarg dels segles, les pàgines culminants de la seva història, té posades la seva fe, les seves esperances i les seves simpaties en la nova Amèrica, jova, generosa i noble, i, naturalment, en aquesta nació beneïda que reuneix, en harmònic i meravellós conjunt, la bellesa i la justícia, els encisos naturals i la fermesa dels seus fills, que és, a l'ensens i sense cap mena de dubte, la còpia feliç de l'Edèn i el refugi contra l'opressió — com ho demostrà, una vegada més, amb la generosa i cordial acollida donada a tants exiliats, i en especial a tots els nostres germans del "Winnipeg".

Per aquesta raó de simpatia, l'homenatge de Catalunya a Xile és espontani i sincer, profund i sentit, allunyat de qualsevol compliment protocolari o convencional.

Perquè Catalunya estima la llibertat per sobre de totes les coses i es sent sortosa en contemplar — encara que sigui des del seu actual esclavatge — la vida pròpia i completa d'aquells que han sofert el mateix jou que ara ella pateix, dels que han lluitat i vençut els mateixos que la tiranitzen, dels que han foragitat del seu territori, en bona hora, les hosts que el deshonoraven, que són les mateixes, exactament, que ara, a la nostra terra, tracten inútilment de detenir l'impuls del temps i realitzen el darrer esforç per tal de retrotreure'l a la foscor de les èpoques pretèrites.

I per aquesta raó, encara Catalunya es sent feliç en

Els Catalans i les Festes Pàtries

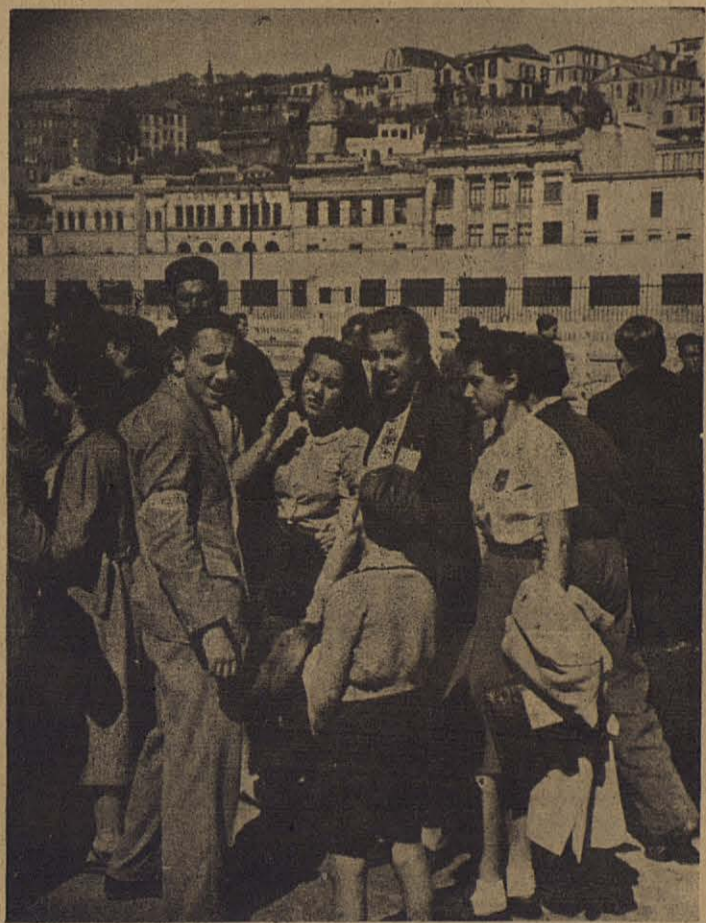
(Comentari llegit en l'emissió radial "Per Catalunya" del dia 16 d'aquest mes).

pensar que, en la seva modesta contribució a l'obra gegantina del renaixement americà, té al seu haver descendents tan eminents com Sucre i Martí i Artigués, i, en el cas de Xile, amb els Montt i amb Arturo Prat, que, per una afortunada coincidència, porta el mateix cognom que el nostre Enric Prat de la Riba, una de las grans figures del renaixement polític de la nostra Pàtria.

En recordar avui l'esdeveniment memorable que simbolitza i recorda el 18 de setembre, no sabríem ni podríem deixar d'esmentar els xilèns actuals. Per ells, un gran nombre de catalans hem trobat una segona Pàtria i una vida digna que ens era negada en el nostre i en altres països.

I creiem resumir el nostre agraïment, la nostra devoció i el nostre respecte, oferint-los a la memòria del preclar, bo i generós President desaparegut, Don Pedro Aguirre Cerda.

Li ofrenem les millors flors del nostre esperit. I a la pàtria xilena el nostre fervent desig de que, en camí ascendent i ininterromput, pugui assolir els cims alts dels seus ideals, les altures prodigioses que, tal vegada, contemplant les seves magestuoses muntanyes, ja pressentiren tots els grans xilèns, des de Bernardo O'Higgins fins el nostre estimat Don Pedro.

Un grup de refugiats acaba de desembarcar. Entre ells, la nostra gentil col.laboradora Roser Bru

La Presidència de l'acte. Al mig, l' "Ambaixador"

UNA VEGADA més, com ja és tradicional, s'han celebrat a Santiago les festes en commemoració de l'arribada del "Winnipeg".

El "Winnipeg", heus ací un nom que ha deixat record a xilèns i catalans i ha passat a la història com la paraula que enclou i significa l'arribada a Xile dels exiliats que, sortint de l'opressió, es refugiaren a aquestes terres en recerca de nous horitzons, i en espera de poder retornar, en un temps millor, a la pàtria ja alliberada del feixisme.

Foren organitzades per la "Penya Batibull", prou coneguda per la colònia catalana a Santiago perquè, des de la seva fundació, ha patrocinat diferents actes, plens de bon humor i patriotisme.

Des de feia més d'una setmana, en entrar al Centre Català hom hi notava més animació que de costum; estava ple de grups i grupets. Mentre els uns, per un costat, assajaven un ball, els altres, arreplegats al costat del piano, entonaven una cançó; altres col·loquen garlandes i "sortija" per tot arreu, i fins se'n veien dalt d'unes escales, penjats sobre taulons, com l'"home mosca", que — amb la feina a mig fer — semblaven disposats a embrutar-ho tot. N'hi havia de dia i de nit, i n'eren una bona colla. "Gent jove, pa tou", i els elements que componen la "Penya Batibull" hi posaren un tal entusiasme que fins semblà que tots tinguessin vint anys.

Tots aquells preparatius i tant de xivarri tenien de donar el seu fruit.

L'homenatge d'Agustí Tafall, President de la Penya "Batibull"

Centre Català

L'aniversari de l'arribada del "Winnipeg"

Els socis del Centre Català reberen un "Programa", magníficament imprès, que anunciava les festes que anaven a ésser celebrades en ocasió del VIè. aniversari de l'arribada del "Winnipeg". Un programa de més de trenta pàgines, amb anuncis de gairebé tots els establiments i negocis dels catalans de Santiago; amb els retrats de Macià i Companys, hi havia també el de Don Pedro Aguirre Cerda, el President de Xile que, ara fa sis anys, permeté l'entrada dels refugiats catalans; hi eren incloses, endemés, les poesies de "L'Emigrant" i l'"Himne de la Penya Batibull".

Era un programa d'una veritable "Festa Major" de tots els catalans i en la seva propaganda hi col·laboraren àmpliament les audicions radials "Per Catalunya" i "Hora Catalana".

La inauguració de les Festes.

Tal com s'havia anunciat, el dissabte dia 8 de setembre s'iniciaren les Festes amb un lluït "Ball d'envelat". El gran saló del Centre Català estava guarnit com un envelat de debó. Els passadissos i ja des de l'entrada, es veien tots decorats, per banda i banda, i semblaven un carrer d'un poble de Catalunya; d'un poble qualsevol, encara que els organitzadors digueren que era Mas Rampinyo.

L'Alcalde, l'agutzil i el "sereno" inauguraren solemnement la Festa. Encarnaren aquests personatges els senyors Pere Mas Ferrer, Pere Bonavia i Ramon Sanromà.

La vídua del President Aguirre Cerda voltada de catalans

L'orquestra estava col·locada dalt d'una estrada, com és freqüent en els pobles de casa nostra. S'hi ballà de tot: ball dels casats, dels vidus, solters, la toia, "paperets i serpentes", i entre el gran xivarri de tota mena d'instruments, no hi mancà la quitxalla que, corrent d'un costat a l'altre del saló, s'enredaven entre les cames dels balladors.

La ballaruga durà fins la matinada i quan la Festa s'acabà, després del ressopó, era gairebé de dia.

Homenatge al President de Xile.

L'endemà, diumenge dia 9, es féu la "Romeria" tradicional al Cementiri General per a retre homenatge al President Don Pedro Aguirre Cerda. A la seva tomba fou dipositada una corona de flors, i l'Orfeó Català, dirigit pel Mestre Ricard Fabregat, interpretà emotivament unes cançons.

L'acte es vegé molt concorregut, i la senyora vidua del President Aguirre expressà el seu agraïment al senyor Enric Casagran, President de l'Orfeó, fent-li constar que els catalans mai no han oblidat el seu espòs, i han confirmat l'opinió xilena de que som una raça reconeguda i agraïda.

El President de la "Penya Batibull", senyor Agustí Tafall, i el Secretari del Centre Català, senyor Josep Muxí, en breus parlaments, elogiaren la figura del President don Pedro Aguirre Cerda.

Fou aquesta la bella nota sentimental que no pot faltar mai en cap dels actes realitzats pels catalans que es troben lluny de la pàtria.

El dinar de germanor.

A migdia, el mateix diumenge, tingué lloc a l'estatge del Centre Català una audició de sardanes. En realitat, no se'n ballaren gaires perquè el dinar ja era a taula.

La sala estava atapeïda, i el concessionari del Centre, el senyor Molló, fou el personatge més important en aquells moments.

Hi eren invitats d'honor els senyors Pere Mir, Claudi Mas, Pere Comes, la senyora Vda. de Teixidó, el senyor Sebastià Santandreu, i presidia l'acte el senyor Manuel Pujades, conegut per tothom com l'"Ambaixador del Winnipeg" perquè fou el primer català de Xile que s'entrevistà amb els refugiats catalans, quan per encàrrec del Centre, es traslladà a rebre'ls al port d'Arica, en avió.

L'Alcalde i un grup de ciutadans de Masrampinyo

Durant el dinar l'orquestra no parà de tocar melodies conegudes de tothom.

Foren llegides adhesions a l'acte d'entitats i d'amics absents, i després d'uns breus parlaments, el finalitzà el President del Centre Català, senyor Pere Mir, que elogià l'organització d'aquella Festa que tan bé juntava, a l'entorn d'una taula, tots els catalans de Santiago en un dinar de germanor.

L'opereta "Molinos de Viento".

Després del dinar, al petit teatre del Centre s'hi representà l'opereta "Molinos de Viento".

La capacitat del local resultà del tot insuficient. Foren molts els concurrents que sols pogueren seguir la representació a peu dret i estirant molt el coll.

L'orquestra era dirigida pel Mestre Retes. Els "coros" resultaren perfectes, i no és d'estranyar ja que la majoria dels seus components són membres de l'Orfeó.

El senyor Joan Arnó, que al Paral·lel de Barcelona ha representat aquesta obra més de cinc centes vegades, ens demostrà que es troba en condicions encara de repetir-la cinc centes vegades més. Els senyors Llagostera i Barrera semblaven gent de l'ofici. I cal remarcar l'actuació de la senyora Maria dels Àngels de Casasses per la qualitat de la seva veu i el seu temperament artístic, desconeguts de la gent de la colònia catalana i probablement de la pròpia interessada.

Després de l'èxit, i comptant el Centre Català amb elements com els que actuaren en el repartiment de l'opereta, s'hauria de procurar que més sovint fossin repetides representacions com la que ens oferiren.

La "Pubilla de la Festa".

Per a acabar les Festes, tingué lloc el mateix diumenge un altre ball i l'elecció de la "Pubilla". A l'escrutini resultà elegida la senyoreta Montserrat Collell, que amb la seva gentilesa fou una digna representant de la bellesa femenina catalana.

Com a record d'aquesta festa, la "Penya Batibull" té l'intent d'encarregar una placa de coure amb el nom del President don Pedro Aguirre Cerda per tal d'ésser col·locada a un carrer de Barcelona, quan la nostra terra ja hagi recuperat la seva llibertat, i demostrar així l'agraïment dels catalans al poble de Xile, que ha donat el nom del President Lluís Companys a una bella avinguda de Santiago.

Aspecte de l'envelat

NOTICIARI

Sense ànim de discutir.

Perquè no ens ha mogut mai l'afany polemicista, sense causa ni motius. I menys en l'actualitat, que la transcendència dels darrers esdeveniments i les possibilitats que han obert són considerables.

Comprenem, doncs, que res absolutament, ni el desig legítim de proclamar la pròpia satisfacció o encert, el fet de veure finalment realitzats els propis pronòstics o propòsits, podria afavorir aquella unitat indispensable a l'entorn dels homes que representen Catalunya, i que tant necessiten i mereixen el recolzament de tots els catalans.

Res, per tant, que pugui crear friccions. Això és el que pensem fer nosaltres. Ens atenem, estrictament, a les manifestacions de Carles Pi i Sunyer, aparegudes en un opuscle repartit aquests dies a Santiago:

"Crec que la pitjor cosa que podria passar-nos fóra que volguéssim jutjar el procés de la unitat dels catalans sobre el clixé nefast de qui ha guanyat i qui ha perdut. De mi he de dir que no tinc cap ganes de guanyar sobre ningú. Se-gueixo creient que la única cosa que cal que ens preguntem, que la única cosa que ens interessa, és si ha guanyat Catalunya. I continuo pensat que el dia que els catalans que se'n senten, estiguin realment units, serà un gran dia per a Catalunya".

Repetim que hi estem d'acord. Però, en aquesta ocasió com en altres, com en altres en què la interpretació local havia anat tan enllà que desvirtuava la veritable línia política de Carles Pi i Sunyer, immediatament són interpretades capciosament les paraules de Carles Pi i Sunyer. En la lletra que li adrecen els seus, fins ahir, adherents del Consell Nacional, ja senyalen vencedors. El consell savi i prudent del senyor Carles Pi i Sunyer no és seguit, precisament, per aquells als quals més podia anar adreçat. No els hauria estat millor dissimular?

Pro-monument a Verdguer.

Organitzat pel Centre Xilè-Català de Cultura, el dia 7 d'aquest mes va tenir lloc al Saló d'Honor de la Universitat de Xile una magnífica festa, destinada, no sols a popularitzar entre el públic del país la figura altíssima del nostre

poeta nacional, i a fer, conseqüentment, adeptes al projecte d'erigir-li un monument, sinó, encara més, a donar a conèixer, en termes generals, Catalunya i els seus valors espirituals.

L'acte, plenament reeixit, resultà brillantíssim. Hi intervingueren el senyor Lluís Franquesa, secretari del Centre Xilè-Català de Cultura, el senyor Mariano Latorre i el senyor Xavier Benguerel, els quals desenvoluparen els respectius temes amb gran encert.

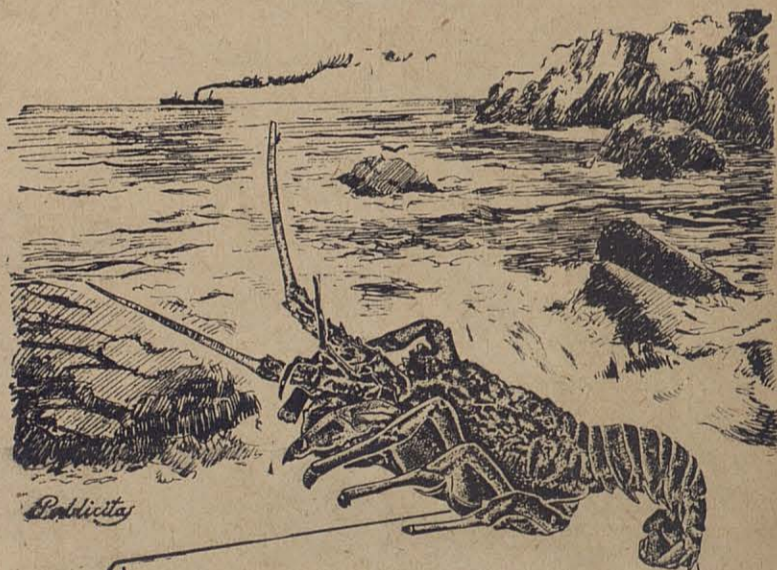
Hi col·laborà també, i la seva actuació fou com sempre meritòria, el benemèrit Orfeó Català, dirigit pel mestre Fábregat.

Assemblea extraordinària del Centre.

Convocada per tal de donar solució al problema de l'estatge, el diumenge dia 2 s'efectuà una assemblea extraordinària de socis del Centre Català. La nota política n'estava absent, i potser a causa d'això foren nombroses les absències.

Hi hagueren diverses intervencions, per a defensar les unes el criteri del Consell Directiu, i altres per a modificar-lo, per bé que coincidint, en el fons, en el desig de dotar a la nostra Entitat màxima d'un Casal propi, que reuneixi el màxim de condicions.

S'imposà, finalment, el pensament del Consell Directiu, i fou acordada la constitució d'una Societat Anònima deno-

FORN
"LA BARCELONESA"
DE RAMON BELLA M.

Els seus forns a vapor donen al pa una cocció perfecta.
La nostra especialitat són els xocosos, el pa de llet
i el de motlle.

REPARTIM UNICAMENT A PARTICULARS
AVINGUDA CONDELL 1654 • Telèfon 40568 *Publicitas*

30 ANYS DE PRESTIGI
La Bahía
de Nofre, Vadell i Perez Ltda.
LA CASA DELS MARISCS
ESPECIALITAT EN PLATS A LA CATALANA
MONJITAS 846 TELEFS 32121-2-3
SANTIAGO

minada "La Immobiliària Catalana", la qual emetrà accions per tal que siguin cobertes pels socis del Centre. A l'acabament de l'assemblea, ja s'iniciaren les subscripcions.

La política i els polítics.

Recomanem molt especialment als nostres lectors el magnífic article que, sota aquest mateix títol, publica el darrer número de la Revista "Antártica". El seu autor és el senyor Claude G. Bowers, Ambaixador dels Estats Units a Xile.

Modestament, però amb tota satisfacció, podem dir que els punts de vista del senyor Bowers coincideixen plenament amb els que sempre hem sustentat. Ens plau que així sigui, a més a més, perquè, dintre dels nostres medis, la personalitat de l'il·lustre diplomàtic no pot ésser susceptible de recels. El seu estudi és raonat, assenyat, documentadíssim, i posa de manifest el joc feixista — interessat o inconscient — d'aquells que blasmen, sistemàticament, de la política i els polítics, com si es tractés de coses abominables, lligades a totes les irregularitats, a totes les males arts, com si fossin la causa de tots els mals!

Si estés al nostre abast, reproduiríem íntegrament l'article a què ens referim, per tal d'ajudar a difondre'l, perquè el seu coneixement és necessari, útil i beneficiós. Es tracta, però, d'un treball bastant extens. Volem, tanmateix, transcriure'n l'acabament, que el sintetitza. Diu així:

"Per a resumir. La democràcia opera en forma òptima per mitjà dels partits polítics.

Aquests funcionen solament mitjançant els polítics.

Elimineu els polítics i suprimireu els partits.

Suprimiu els partits i precipitareu les democràcies en una situació de caos, de desorganització i d'indisciplina.

I quan en una democràcia els ciutadans estan indisciplinats, desorganitzats i mancats de direcció, el feixista té

un pretexte, i el tirà apareix per a dominar la nació per la força bruta.

Heu-vos-ací perquè els Mussolinis, els Hitlers i els Francos aborreixen i persegueixen els polítics; i heu-vos-ací perquè és tan estúpid en una democràcia el fer-los cor en llurs crítiques i censures.

I heu-vos-ací perquè els teoritzants i crítics que menyspreuen el govern representatiu, els partits i els polítics, estan realitzant llur contribució — deliberada de vegades, inconscientment les més, esperem-ho així — a l'esforç feixista per a destruir la democràcia als Estats Units".

Heu-vos-ací, diem nosaltres, una bona lliçó que molts poden meditar i aprofitar. El fenomen pot aplicar-se a tots els climes, a tots els països. Recordem l'horror, encobert o franc, sincer o interessat, que, en més d'una ocasió, s'ha manifestat també en català envers els polítics i la política. És un dels punts neuràlgics de l'actual període de convulsions, d'instabilitat i de crisis ideològiques. N'és una desviació incontrolada, de funestos resultats. I depèn dels homes íntegres, idealistes i constructius l'evitar que progressi. En la política catalana com en la d'arreu del món. En la situació present com en totes les situacions. Per al bé de tothom, i, en el nostre cas particular, per al bé de Catalunya, que si la volem lliure, ho haurà de ser governada pels polítics, ja que, llevat de la dictadura, és impossible que hom inventi quelcom que pugui substituir-los.

Suárez Picallo a "La Opinión".

Per bé que no haurà passat desapercibuda de la majoria

Oriente
DE
PUBILL GERMANS
• PLÇA BAQUEDANO
TELÈFON 63707

RECEPCIONS, BANQUETS,
CASAMENTS, BATEIGS,
FESTES FAMILIARS, ETC.

Publicity

**FAIXES
I
MODELADORS**

Dovita
ALVAREZ

ESTADO 99 • TELEFON 68559
• SANTIAGO •

Publicity

ria dels nostres amics, volem referir-nos a la plana dominical que publica al popular diari xilè el notable periodista i diputat galleg.

Sota el títol d' "España", hi manté els postulats de defensa de la República i dels ideals derivats del fet plurinacional peninsular.

Amb motiu de l'onze de setembre, publicà dues planes dedicades a Catalunya, que resultaren molt interessants i constituïren un notable mitjà de propaganda de les nostres coses. Els ho agraïm efusivament, al bon amic Suárez Picallo i al diari "La Opinión".

Homenatge al Dr. Joan Cuatrecasas.

El dia 27 del mes passat va tenir lloc a Buenos Aires, amb una concurrència nombrosíssima, un sopar ofert per un grup d'amics i admiradors en homenatge al nostre compatriota doctor Joan Cuatrecasas, per la seva brillant actuació professional en terres d'Amèrica, i per la seva exemplar conducta personal a l'exili.

El sopar fou celebrat al Restaurant Barrachina, que s'ompli per complet. Amb el festejat i la seva senyora, s'assegueren a la taula presidencial els senyors Augusto Barcia i senyora, Luís Jiménez de Asúa i senyora, Manuel Blasco Garzón i senyora, Mariano Gómez, Enric Mouchet, Arturo Meyer i Carlos Sánchez Viamonte.

Prengueren seient, a més, en les taules, nombroses personalitats de la ciència, el professorat, les lletres, el teatre i el periodisme, i l'acte resultà una cordialíssima demostració de simpatia i afecte envers l'il·lustre professor i reputat clínic.

El Doctor Lluesma donà compte del gran nombre

d'adhesions rebudes, entre les que fou especialment ben rebuda la del ministre del nou Govern de la República, senyor Angel Ossorio.

A causa d'estar malalt el doctor senyor Felip Jiménez de Asúa, no va poder assistir a l'acte, i llegí el seu discurs el senyors Casares. Parlaren a continuació els senyors Barcia, Ruiz i Serra i Moret, els quals feren l'elogi de l'homenatjat, que clogué la manifestació amb sinceres i emocionades paraules, que foren molt aplaudides.

El nostre Francesc Macià.

Una publicació catalana de Cuba ha dedicat una part preferent d'algun dels seus últims números a comentar la personalitat insigne del primer gran President de la Catalunya restaurada, a recordar-lo i enaltir-lo... encara que amb algunes reserves. No tenim cap inconvenient en anomenar el Butlletí "La Nova Catalunya".

Estem d'acord — ja no caldria dir-ho — en tot el que siguin homenatges tributats a l'Àvi, que ben mereçuts que els té, i força que es féu creditor al bon record i a l'agraïment de tots — absolutament de tots — els bons catalans. En el que estem menys d'acord és en que s'aprofiti el seu nom per a enfortir punts de vista o posicions particulars; que es desvirtui allò que constitueix la personalitat de Francesc Macià, que era com era — i per a la immensa majoria de catalans estavabé com era — i no com voldrien alguns isolats. Ni que es digui, per exemple, que "el nostre Macià és el Macià dels catalans d'Amèrica" — tenint en compte, a més, que no tots els catalans d'Amèrica són, ni molt menys, els de "La Nova Catalunya".

Per a nosaltres, Francesc Macià — el nostre Francesc Macià — és, naturalment, el patriota noblement rebel, de Prats de Molló i de l'emprèstit Pau Claris; el Macià d'Amèrica i el que conegué la llòbrega "Santé" parisenca. I, indubtablement, també, el Macià dels catalans de Catalunya, que avui com avui són la majoria dels catalans; el que ocupà, per voluntat sobirana del poble, la més alta magistratura de Catalunya; que s'encarà amb la realitat i sabé adaptar-s'hi; que, enmig de dificultats extraordinàries, portà endavant, feliçment, el seu Govern, amb l'assentiment i el respecte dels seus compatriotes. És el Macià, no d'uns quants, sinó de tots els catalans, que quan convé sap lluitar i quan és necessari transigeix — que aquesta és una noble condició humana, i no un signe de feblesa o de rectificació fonamental, — i fa possible que es vagi convertint en realitat allò

Mar i Cel

DIPÒSIT I VENDA DE
MARISC I PEIX FRESC

ESPECIALITAT
en LLAGOSTES

DEL MAR
A LA TAULA!

Mercat Model de Providència
LOCAL 23
TELÈFON 490031 · ANEXE 23

Publicitat

PRESSUPOSTOS — CONSTRUCCIONS

RAMON SANROMA

HUERFANOS, 1164 (Galeria Alessandri) - OF. 41

TELEFON 84318

que, en principi, es veia si es vol més bell, magnificat, però llunyà i amb poques possibilitats. Es el Macià gràcies al qual ja s'ha demostrat que els catalans som aptes per a governar-nos, i gràcies al qual, així mateix, s'establiren les primeres formes d'aquella llibertat més àmplia, que, inevitablement, arribarà.

Recordem que...

Després de la signatura del Pacte d'Unitat, a Mèxic, el 20 de novembre del 1943, pels representants dels partits democràtics espanyols i catalans, a base del qual es constituí la "Junta Española de Liberación", reunits conjuntament, el dia 22, els Consells Directius d'Esquerra Republicana de Catalunya i d'Acció Catalana Republicana acordaren fixar la seva posició política mitjançant dues Notes, una destinada a la premsa, i l'altra a ésser presentada a la Junta d'Alliberament en el moment oportú.

De la nota destinada a la publicitat en reproduïm el següent paràgraf inicial:

"ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA I ACCIO CATALANA REPUBLICANA, fidels a llur ideari nacionalista català i aliats en tot el que afecta les llibertats de Catalunya des de la proclamació de la República, declaren, davant de la publicitat donada al pacte dels partits republicans i socialistes espanyols, que l'han suscrit per creure ben entès que la interpretació dels principis de la Constitució del 1931 i dels Estatuts d'Autonomia de Catalunya i del País Basc — normes fonamentals de l'organisme suprem que hagi de dirigir-los d'acord amb el dit pacte — ha de donar cabuda a la realització de les aspiracions que són la primera base comuna del nostre programa polític".

La segona nota — el destí de la qual fou fet efectiu oportunament — deia, textualment, així:

"Les representacions d'ESQUERRA REPUBLICANA DE CATALUNYA I ACCIO CATALANA REPUBLICANA es consideren en el deure de fer constar que llur adhesió al Pacte d'Unitat per a restaurar la República, es formula amb el desig sincer de que sigui possible la col·laboració per a aqueixa finalitat, amb el ben entès que dintre dels principis cons-

Materials de Construcció

Castro, 501, cantonada a Toesca Telèfon, 67315

PINTURES NACIONALS I IMPORTADES.

TERRES DE COLORS PER ESTUC.

CALÇ, GUIX, etc, etc.

titucionals tindran realitat els alliberaments de les nacionalitats integrants de l'Estat espanyol, des del mateix moment de la restauració de la República. El Pacte assenyala la possibilitat d'obrir un període constituent. Nosaltres creiem que aquest haurà d'obrir-se, i per a aleshores declarem que, d'acord amb l'ideari dels nostres respectius partits, propugnarem el dret d'autodeterminació de Catalunya per a tot el que es refereixi a la seva futura organització, sense que pugui prevaldre la coacció ni la força numèrica sobre la voluntat de Catalunya de mantenir i desenvolupar lliurement la seva personalitat nacional".

Celebrem que aquesta posició, fixada el 22 de novembre del 1943, ara mereixi l'assentiment de tothom.

"Per Catalunya!"

Continuen els èxits dels nostres amics en les audicions dominicals de ràdio que patrocina "SOLIDARITAT CATALANA". I sempre en camí ascendent, superant-se sense interrupció. La millor prova ho són la satisfacció creixent amb què són escoltats pels nostres, i l'enuig inocultable, que devegades té manifestacions ridícules, dels franquistes "indianos".

En el començament dels programes dels darrers diumenges, s'han dedicat els espais acostumats a commemorar o rememorar esdeveniments importants, fets o costums nostres, a "L'onze de setembre del 1714", "Els catalans i les Festes Pàtries xilenes", "Les veremes" i "València".

Després, ja no cal dir qui ha rebut. Magnífica — esforç sense precedents en la radiotelefonía, que hem d'agrair als nostres amics — fou la retransmissió de l'acte de Sant Sebastià, durant el curs del qual poguérem escoltar, al costat del soroll dels esperons i de les copes, l'autèntica veu de Yagüe i la de Franco. Ens sembla que, a conseqüència d'aquest "rècord", Ràdio Nacional haurà perdut bona part del seu interès.

CONTRA LA CASPA I LA CAIGUDA DEL CABELL

PILOLINA
de TORT GERMANS

AV. B. O'HIGGINS 1751 TELEFON 63054

DEMANEU-LA A TOTES LES FARMACIES DE XILE

Publicitat

Presidències d'honor.

¿Per què no regnarà la prudència? Unes vegades és per manca de criteri propi, i altres, també, pel poc criteri d'uns quants en fer servir de bandera un element ingrat. Prudents, hem preterit la publicitat d'un afer per a no enverinar un ambient enrarit per les passions, en el qual tot s'aprofitava per a apuntalar posicions vacil·lants. ¿Per què han volgut recordar-nos-el? Era ben fàcil l'evitar-ho; primer, per part dels "uns quants"; i, en darrer terme, pel propi interessat, mal situat en un acte que, tanmateix, ens recordava el "Winnipeg", i tots els compatriotes que en aquell vaixell malaguanyat varen arribar.

Posats en aquest terreny — és al mínim a què tenim dret, i no hi podem pas renunciar — hem de fer constar que el nostre silenci i la nostra assistència foren, una vegada més, un sacrifici de fet realitzat per a no entrebancar, pel "Centre Català" i per totes aquelles coses que tothom, almenys, invoca.

La festa de Sant Miquel.

Amb motiu de la festivitat de Sant Miquel Excelsis, Patró titular d'Euscadi, la col·lectivitat basca celebrà el diumenge, dia 30, diversos actes, entre els quals ressortiren l'exhibició dels seus balls nacionals, que tingué lloc a l'estatge social de la Joventut Basca, i el banquet oficial que es vegé molt concorregut.

Cantatriu catalana al "Municipal".

La nostra compatriota Monxa Dois Illes ha debutat en l'òpera "Aida", en la present temporada del primer teatre santiaguí.

El públic i la premsa l'han acollit amb entusiasme. A jutjar per les proposicions que li han estat fetes per empresaris xilèns i estrangers, no dubtem que aviat serà una figura de fama a afegir a la llarga llista de bons cantants catalans.

Prometatge.

Ens assabentem que la gentil senyoreta Joana Rodríguez i Brias, néta del nostre estimat amic senyor Ramon Brias, s'ha promès amb el jove gal·lec senyor Julio Novoa.

Felicitem cordialment la feliç parella, els familiars i, particularment, el senyor Ramon Brias, al qual desitgem que

molt aviat poguem veure, i per molts anys, besavi — i tanmateix tan jove!—.

Casaments.

—El dia 9 d'aquest mes, a l'església de Sant Vicens de Paül, va tenir lloc el matrimoni del senyor Josep Oliveri Toso amb la senyoreta Filomena Calderón. Com que el senyor Oliveri és un bon amic dels catalans, és natural que en la cerimònia religiosa, com en la festa que es celebrà després, hi veiéssim bastants compatriotes.

Els nous esposos sortiren de viatge cap a l'Argentina i l'Uruguay. Els desitgem un feliç retorn, i que la lluna de mel no se'ls acabi mai.

—El dia 16 darrer va celebrar-se l'enllaç matrimonial de la gentil senyoreta Amanda Palou, filla de la senyora Maria Trepas, vídua de Palou, amb el senyor Josep Fernández, fill del senyor Generós Fernández i de la senyora Angela Latre.

La feliç parella emprengué viatge a Viña del Mar per a traslladar-se posteriorment a Buenos Aires.

Felicitem de tot cor els nous esposos, els pares i el padri, l'estimat consoci senyor Joan Miquel.

Milloraments.

—Ens plau assabentar els nostres lectors que la senyora Lucila García, esposa del senyor Josep Aguiló, que estava malalta a Llo-Lleo, ha tornat, ja millorada, a Santiago.

—El senyor Ramon Utges, el qual havia sofert un accident de consideració que li afectava un ull, es troba, afortunadament, fora de gravetat.

Esperem i desitgem que les milloras iniciadas segueixin, fins el seu total restabliment.

Viatgers.

—El dia 7 d'aquest mes arribaren a Santiago, precedents de Barcelona, els senyors Joaquim i Maria Rosa Abella, fills del nostre bon amic senyor Ramon Abella.

—L'amic i diputat al Parlament català Miquel Cunillera es troba novament entre nosaltres, de tornada del seu viatge a la República de Cuba. Ha fet escales a diversos ports de Venezuela, Panamà, Colòmbia, etc., on ha establert contactes amb els nostres compatriotes residents en aquelles terres.

PERRUQUERIA
I PERFUMERIA

Godoy

Importadors d'articles de perfumeria de les
millors marques

SALO PER A SENYORS I SENYORES

MANICURA

PERMANENTS A L'OLI

PENTINATS

AHUMADA, 195

TELEFON, 85956

CONSTRUCCIONS

I REPARACIONS

Bonavía Pujol i Cía. Ltda.

SIMON BOLIVAR, 3911 -- TELEFON, 45961

BODEGA: CUEVAS, 1244

"El Negro y el Globo"

DE PEDRALS I CIA.

CASA FUNDADA L'ANY 1882

ROBA CONFECCIONADA DE TOTA MENA

SASTRERIA

CAMISERIA

Yungay, 2946 — Valparaiso — Teléf. 2534

Tallers Electro Mecanics

DE VICENS PASCUAL I CIA.

10 de Julio, 1052 al 1056

Teléfono 74461

Servei elèctric d' automòbils atès per un expert tècnic català. — Especialitat en cotxes europeus, dinamos, clàxons i tota mena de recanvis.

TECHO ACANALADO

VENCEDOR

(M. R. Año 1935)

FONTOVA y FONT LIDA

Fabricantes

Calle Los Minerales 137 (ex-Costa) — Negrete

Correo 17 — Teléfono 60141

CONCHALI

Fàbrica de Mobles Colonials

Lord Cochrane, 565

Teléfono 66567

JOAN GRAMUNT MIR

MIDES ACURADES

COLL Y Cia. Ltda.

CONFECCIONS

EXCLUSIVES

SASTRERIA

Moneda, 926

Teléfono, 65392

SANTIAGO

FABRICA DE TEIXITS DE PUNT

CHILOE, 1296

TELEFON, 52626

LA FLOR DE AMERICA

DE JOAN PERIS

ESPECIALITAT EN ARTICLES D'ESPORT

VENDES AL MAJOR I DETALL

**ELS
VINS**

Horera

**SON ELS
PREFERITS**

Publicitar

VICUÑA MACKENNA 1216
TELEFON 50701